

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

24/7/44

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ-ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ
ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1870-1877

(ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΙΡΜΑΝΙ ΕΠΑΝΑΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ (1830) ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
ΣΤΟΥΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ)

(ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΙΘ' ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ»)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1979

64
0

ΔΩΡΕΑ

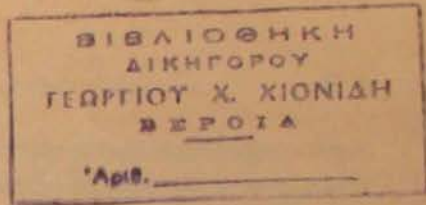
Γιάννου Χ. Χιονίδη

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
Αριθμός εισαγωγής 74620
Ημερομηνία εισαγωγής 29.6.96
Λεξιλογικός αριθμός 938.64 **Π12B**

ΠΑ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ-ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1870-1877

(ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΙΡΜΑΝΙ ΕΠΑΝΑΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ (1830) ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΙΑΣ
ΣΤΟΥΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ)

Είναι γνωστό ότι, όταν τον 'Απρίλιο του 1822 άλώθηκε η Νάουσα από τους Τούρκους¹, οί κάτοικοί της (όσοι δέν σκοτώθηκαν πολεμώντας) σφάχτηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν και κυρίως τά γυναϊκόπαιδα. Όσοι κατόρθωσαν νά γλυτώσουν, κατέφυγαν σέ γειτονικές περιοχές ή και στις υπόλοιπες χώρες τών Βαλκανίων και ιδιαίτερα στη Γιουγκοσλαβία ή στην άγωνιζόμενη Έλλάδα, όπου πολέμησαν άνδρεϊα και τελικά έγκαταστάθηκαν έκει, μιά και ή ιδιαίτερη πατρίδα τους (όπως και ή λοιπή Βόρεια Έλλάδα) παρέμεινε σκλαβωμένη στους Τούρκους άλλα 90 χρόνια.

Μεταξύ τών μέτρων, πού έλαβαν οί κατακτητές έναντίον τών επαναστατών, ήταν και ή δήμευση τής (κινητής και άκίνητης) περιουσίας τους²,

1. Βλ. σχετικά στού Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Τά επαναστατικά γεγονότα εις τήν περιοχήν Ναούσης-Βεροίας κατά τό 1822. Προβλήματα κατά τήν χρονολόγησίν των, «Μακεδονικά» 9(1968)211-221, όπου και σχετική βιβλιογραφία. Πρβλ. και τού Ιδίου, 'Η επανάστασις εις τήν Νάουσαν και τήν περιοχήν Βεροίας κατά τό 1821, «Μακεδονική ζωή», τευχ. 58 (Μάρτιος 1971) 17-23, πού τυπώθηκε και σέ ιδιαίτερο άνάτυπο. Έκλαϊκευμένη άνακοίνωση τών έγγράφων, πού δημοσιεύονται πιό κάτω, έκαμα στο περιοδικό «Νιούστω», τευχ. 2 (Ιανουάριος-Μάρτιος 1978)8-9, με τίτλο: «Οί διώξεις και οί φυλακίσεις τών Ναουσαίων, από τούς Τούρκους, στα χρόνια 1870-1877».

2. Βλ. τό σχετικό φερμάνι στού 'Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οί Μακεδόνες εις τούς ύπέρ τής ανεξαρτησίας άγώνας, 1796-1832, έκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1950, σ. 148 κ.έ., 283 κ.έ., Έγγραφο 79 ή σ. 281 κ.έ. τής 3ης έκδόσεως (1967), Έγγραφο 32, τού Ιδίου, 'Ιστορικά 'Αρχεία Μακεδονίας, Α' (Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 1952, σ. 525 και 526 και Β' (Βεροίας-Ναούσης), Θεσσαλονίκη 1954, σ. 352, άριθ. 383. Πρβλ. Δημ. Πλατρίδου-Ε. Στουγιάνακη, 'Ιστορία τής πόλεως Ναούσης, έκδοση 2η, Θεσσαλονίκη 1976, σημ. 4, τών σ. 216-217, και σημ. 1, τής σ. 221. Για τήν τύχη τής περιουσίας τών κατοίκων τών περιοχών, πού κατακτοδσαν οί Τούρκοι βλ. Ν. Π. Έλευθεριάδου, 'Ανατολικά μελέται, τ. 1, Τά προνόμια τού Οικουμενικού Πατριαρχείου, Σμύρνη 1909, σ. 58-70, πρβλ. δέ και τίς σ. 25-40. 'Η γή τών ραγιάδων άνήκε στον σουλτάνο, έκτός από τά σπίτια, τά άμπέλια και τούς κήπους. Βλ. 1. Α. Σούτσοϋ, Πλουτολογία, τ. 1, έκδ. 2η, 'Αθήναι 1882, σ. 240-243.

όπως και η κατάργηση των ειδικών προνομίων, που είχε η Νάουσα σαν τόπος που προστατευόταν από τη βασιλομήτορα¹.

Γνωρίζουμε μέχρι τώρα ότι, λίγα χρόνια μετά την επανάσταση του 1822, επανήλθαν κάπως τα πράγματα στην προηγούμενη νομική κατάσταση, γιατί, αλλιώς, δεν θα ήταν δυνατή η επανεγκατάσταση των Ναουσαίων, που σώθηκαν ή των νέων κατοίκων, που ήλθαν από άλλες περιοχές².

Τώρα όμως αποκτούμε και τη γραπτή επιβεβαίωση του γεγονότος τούτου, γιατί ανακαλύφθηκαν τα αποδεικτικά στοιχεία, δηλαδή το σχετικό φερμάνι του σουλτάνου Μαχμούτ Β' (1808-1839), του οποίου ξέραμε μονάχα την ύπαρξη από δημοσίευση συνοπτικής περιλήψεως του περιεχομένου του³, και άλλα έγγραφα, που αναφέρονται στις τλαιπωρίες, στις διώξεις και στις φυλακίσεις των Ναουσαίων, στα χρόνια 1870-1877.

1. Για τα προνόμια της Νάουσας βλ. Δ. Πλαταρίδου - Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 48-49 και Ίωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιστορικά περί Ναούσης εξ ανέκδοτου χειρογράφου, «Μακεδονικά» 3(1953-1955) 125-141 και κυρίως σ. 129-130, το ὄϊδίου, 'Ιστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 374, ἀριθ. 396 καὶ σ. 396, ἀριθ. 411, ὅπου δημοσιεύονται δύο ἐγγράφα, καὶ μετὸ πρῶτο διατάσσεται (1849) ἡ ἐκλογή ἰδιαιτέρου μουδέρη στὴ Νάουσα, ἐνῶ μετὸ δεύτερο, μετὰ λίγα χρόνια (1860), ἡ πόλη ὑπῆχθηκε διοικητικὰ καὶ πάλι στὴ Βέροια. Πρβλ. ἀκόμα τοῦ Βασίλη Δημητριάδη, 'Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν Ἑβλιγιὰ Τσελεμπή, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 246-248, Γερασίμου Δ. Καψάλη, Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας, «Λαογραφία» 6(1917) 452-537 καὶ κυρίως σ. 461-463, καὶ τὶς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἰδίου, Τρεῖς νεράιδες τῆς Μακεδονίας (Νάουσα-Ἐδεσσα-Καστοριά), Ἀθῆναι 1939, σ. 18-20, Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, 'Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 109, τοῦ ἰδίου, 'Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 1. ἐκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 279 καὶ Ν. Γ. Φιλίππιδου, 'Ἡ ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῆς Ναούσης, Ἀθῆναι 1881, σ. 25-26. Γιὰ τὰ προνόμια τῆς βασιλομήτορος καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ σουλτάνου («χάσι») βλ. Ίωάννου Γ. Γιαννοπούλου, 'Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, Ἀθῆναι 1971, σ. 54-55. Σχολιασμένη ἀναδημοσίευση τοῦ κειμένου τοῦ Ἑβλιγιὰ Τσελεμπή ἔκαμε ὁ Κώστας Σ. Σπορέλας, Μία σύντομη περιγραφὴ τῆς Νάουσας τοῦ 1668, «Μακεδονικὴ Ζωή», τευχ. 144 (Μάιος 1978) 17-19.

2. Βλ. Ίωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιστορικά περί Ναούσης ἐξ ανέκδοτου χειρογράφου, «Μακεδονικά» 3(1953-55) 140-141. Πρβλ. καὶ Δ. Πλαταρίδου - Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σημ. 1 τῆς σ. 46, Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, δ.π., σ. 603-604, Βασ. Δημητριάδη, δ.π., σ. 246, σημ. 2 καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, 'Ὁ ὄσιος Θεοφάνης, ὁ νέος (ὁ ἔξ Ἰωαννίνων πολιοῦχος τῆς μακεδονικῆς Ναούσης, ἡ ἱδρυσις τῆς πόλεως καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν κατοίκων), «Μακεδονικά» 9(1968) 223-238 καὶ ἰδιαιτέρα 236-238. Ἐξάλλου, ὑπάρχουν στοιχεῖα καὶ γιὰ τὴν ἐγκατάστασις κατοίκων στὴ Νάουσα ἀπὸ ἄλλες περιοχὰς καὶ πρὶν τὸ 1822 καὶ ἰδιαιτέρα γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ποῦ θὰ τὰ δημοσιέψω στὴ μελέτη μου, ποῦ χρόνια τώρα (1971 κ.έ.) ἐτοιμάζω, μετὶ τίτλου: «Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Τεπελενλή τῶν Ἰωαννίνων στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία».

3. Βλ. Ίωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας,

Τούτο ὀφείλομε στὴν ἐρευνητικὴ προσπάθεια τοῦ φιλίστορα Ἐδεσσαίου κ. Γιώργου Τουσίμη, πού τὰ βρῆκε στὸν φάκελο «Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως 1876, Προξενεῖον Θεσσαλονίκης», καὶ εὐγενικά μου παρεχώρησε τὶς σχετικὲς φωτοτυπίες, ὅπως καὶ ἄλλα ἔγγραφα, καὶ γιὰ τοῦτο τὸν εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπ' ἐδῶ.

Τὰ κείμενα τούτα εἶναι πολὺ σημαντικά, γιατί περιέχουν πολλὲς καὶ χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὸ νομικὸ, γιὰ τὸ φορολογικὸ καὶ γιὰ τὸ διοικητικὸ καθεστῶς, κυρίως τοῦ 19ου αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ὅπου θὰ ἐξετάσουμε τὰ ἔγγραφα, κυρίως ἀπὸ ἱστορικῆς σκοπιᾶς.

Θὰ δημοσιευτοῦν πρῶτα παρατηρήσεις καὶ εὐρεία περίληψη τῶν ἐγγράφων (τοῦ καθένα χωριστὰ) καὶ ὕστερα τὸ κείμενό τους.

Τὸ φερμάνι

Τὸ κείμενο τοῦ φερμανιοῦ (αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος) δημοσιεύεται στὴ σωζόμενη ἑλληνικὴ μετάφρασή του, ὅπως δηλαδὴ βρέθηκε. Τοῦτο εἶναι γραμμένο σὲ τέσσερες μεγάλες κόλλες. Ὁ μεταφραστὴς ἢ ὁ γραφέας του («καθ' ὑπαγόρευσιν» τοῦ μεταφραστῆ) τὸ ἔγραψε ἀπευθείας, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μερικὰ σβησίματα. Ἔκαμε λίγα ὀρθογραφικὰ λάθη καὶ μερικὰ συντακτικὰ κ.λ., τὰ ὁποῖα διόρθωσα σιωπηρά, ὅπου δὲν κινδύνευε νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ ἔννοια καὶ ὁ τρόπος διατυπώσεως τοῦ κειμένου. Ὅπου ἔκανα ἀναγκαῖες προσθήκες ἢ διευκρινίσεις, τὶς ἔβαλα σὲ ἀγκύλες.

Μιά σοβαρὴ ἔλλειψη τῆς μεταφράσεως εἶναι ἡ παράλειψη μνημονεύσεως τῆς ἀραβικῆς ἢ χριστιανικῆς ἡμερομηνίας τοῦ φερμανίου, καὶ ἔτσι δὲν μαθαίνομε ἀπὸ τοῦτο οὔτε καν τὸν χρόνο τῆς ἐκδόσεώς του, μιὰ καὶ δὲν σημειώθηκε αὐτὸς οὔτε ὕστερα, στὸ κείμενο ἢ στὰ ἄλλα ἔγγραφα (στὶς δύο ἀναφορὰς καὶ στὰ διαβιβαστικά), πού σώθηκαν καὶ δημοσιεύονται ἐπίσης. Ἡ μόνη ἔνδειξη, πού ὑπάρχει στὸ σῶμα τοῦ ἐγγράφου, εἶναι ὁ ἀριθμὸς 1452, εὐθὺς μετὰ τὸν τίτλο τῆς ἐπικεφαλίδας, δηλαδὴ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ σουλτάνου, πού δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι χρονολογικὴ ἔνδειξη, οὔτε μὲ τὸ τουρκικὸ (ἀραβικὸ), οὔτε μὲ τὸ χριστιανικὸ ἡμερολόγιο, παρὰ ἡ ἔνδειξη ἀριθμῆσεώς του σὲ μιὰ πολυαριθμότερη σειρὰ ἐγγράφων.

Σώθηκαν ὅμως δύο σχετικὰ φερμάνια στὸ τουρκικὸ τους πρωτότυπο¹. Τὸ πρῶτο φέρει τὴν ἀραβικὴ χρονολογικὴ ἔνδειξη «29 Τζεμάζη οὐλ Ἐβέλ

Α', σ. 521 καὶ 522, ὅπου δημοσιεύεται ἡ περίληψη δύο φερμανίων, τοῦ 1830. Πρβλ. ἀκόμα τὸ Ὁ Ἰ δ ι ο υ, δ.π., τ. Β', σ. 352, ἀριθ. 383 (τοῦ 1844). Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι θὰ ἐπακολουθησεὶ καὶ ἡ δημοσίευση ὁλόκληρου τοῦ κειμένου καὶ τούτων τῶν ἐγγράφων.

1. Β λ, Ἰ ω ἄ ν ν ο υ Κ. Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 521 καὶ 522.

1246» (=15 Νοεμβρίου 1830) και τό άλλο τήν ήμερομηνία «6 Ρετζεπ 1247» (=11 Δεκεμβρίου 1830). Ἡ περίληψη τοῦ πρώτου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Φιρμάνιον περί ἐπιβαλλομένου ἐκμουσουλμανισμοῦ τῆς Ναιούσης, διά τῆς ἐγκαταστάσεως (εἰς τά κτήματα τῶν φονευθέντων) ἑκατόν οἰκογενειῶν μουσουλμάνων και ἰδρύσεως ἐν αὐτῇ τεμένους και σχολείου». Ἡ περίληψη τοῦ δευτέρου εἶναι ἡ ἑξῆς: «Φιρμάνιον περί ἐποικισμοῦ τῆς Ναιούσης. Ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάστασις 100 οἰκογενειῶν μουσουλμάνων εἰς τά κτήματα τῶν κατὰ τήν ἐπανάστασιν φονευθέντων. Μέχρι τοῦδε ἐγκατεστάθησαν μόνον 51 οἰκογενεῖαι μουσουλμάνων, ἐκτίσθη δέ και τέμενος. Ὁ Ἐρδομουσελῆ Μουσταφᾶ κατέλαβε και ἐκμεταλλεύεται ἀγρούς τῶν φονευθέντων, οἱ ὅποιοι πρέπει νά ἀφαιρεθοῦν παρ' αὐτοῦ και νά δοθοῦν εἰς μουσουλμάνους, νά ἐπιστραφοῦν δέ τά κτήματα τῶν ἐπανερχομένων κατοίκων τῆς Ναιούσης. Ὁ πρόεδρος τῆς Ναιούσης ἐδήλωσεν ὅτι μέ τήν ἀπόδοσιν τῶν κτημάτων των εἰς τοὺς ἐπανερχομένους Ναιουσαίους θά παρακινηθοῦν και οἱ λοιποὶ νά ἐπανεέλθουν». Ἐξάλλου, τό φιρμάνι τοῦτο συνόδευε και κατάλογος τῶν ἀποδοθέντων κτημάτων.

Ἔτσι λοιπόν καταλήγομε νά δεχτοῦμε ὅτι τό φιρμάνι, πού δημοσιεύεται ἐδῶ, θά πρέπει νά χρονολογηθεῖ στά 1830. Ὑπῆρχαν πάντως δύο φιρμάνια τουλάχιστον. Τό κείμενο, πού ἀκολουθεῖ, ἀνταποκρίνεται μᾶλλον στό δεύτερο (τουρκικό φιρμάνι), ἀφοῦ ἄλλωστε ἀναφέρεται σέ τοῦτο και ἄλλο παρόμοιο διάταγμα πού προηγήθηκε.

Ἐξάλλου, στό κείμενο τοῦ φιρμανιοῦ (σελ. 4) ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐπαναχορήγηση τῶν κτημάτων τῶν Ναιουσαίων ρυθμίστηκε σύμφωνα μέ ὅσα ἀποφασίστηκαν και στήν ὅμοια περίπτωση ἐπανασυνοικισμοῦ τῶν Κυδωνιῶν, ἐνῶ στό (δημοσιευόμενο πῶ κάτω σάν) τρίτο ἔγγραφο (ἀριθ. 13.869, σελ. 1-2) γράφεται ὅτι: «Ἐνεκεν ὅμως τοῦ ἀγόνου συστήματος τῆς ἐπιμόρτου καλλιιεργείας και συνεπεία ἐκλιπαρήσεων, ὁ αὐτός Σουλτάνος ταυτοχρόνως, δι' ἐπισήμου διατάγματος, ἐδωρήσατο εἰς Ψαρρά, Χίον, Κυδωνίας και Νάουσαν τήν ἀκίνητον αὐτῶν περιουσιῶν...». Ἡ χρήση τοῦ ἐπιρρήματος «ταυτοχρόνως» και ὁ συσχετισμός του μέ τίς παρόμοιες περιπτώσεις τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου και τῶν Κυδωνιῶν, μᾶς προσανατολίζουν χρονικά και γιά τή Νάουσα.

Ἄλλωστε, ἔχομε και κάποιον ἄλλο χρονικό προσδιορισμό, κατὰ προσέγγιση βέβαια, και ἀπ' ὅσα γράφονται στό δημοσιευόμενο πῶ κάτω ἔγγραφο ἀριθ. 3, ὅπου (σελ. 2) διατυπώνεται (30.11.1876) και τό ἑξῆς ἐρώτημα: «Πόθεν, λοιπόν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀρῦόμενοι τό δικαίωμα ἐπιτάττουσιν ἡμῖν, λέγοντες, οὐδέν δικαίωμα ἐπί τῆς ἰδιοκτησίας ἔχετε, ἦν ἐπί πενήντα ὅλα ἔτη καρπούμεθα, δυνάμει τίτλου ἐγκύρου, κατὰ τοὺς κειμένους νόμους;». Πραγματικά, ἀφοῦ στά 1876 εἶχαν συμπληρωθεῖ 46 χρόνια ἀδιατάρακτης ὑσκήσεως τῶν νέων δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας, συμπεραι-

νεται ότι στα 1830 πρέπει να επαναχορηγήθηκαν τα όποια δικαιώματα αναγνώρισε πάλι και στους Νεουσαίους ο Τούρκος σουλτάνος.

Το φερμάνι τουτο (όπως άλλωστε και όλα) είναι αντιπροσωπευτικό των παρόμοιων διαταγμάτων των σουλτάνων, δηλαδή είναι γεμάτο επαναλήψεις, πλατειασμούς, σχοινοτενείς προτάσεις, ασυνταξίες και πομπώδεις εκφράσεις. Παρά ταῦτα, ἐνῶ ἔχει τὰ ἐλαττώματα τουτα σὺν νομοθετικο-νομικὸ ἢ διοικητικὸ κείμενο, ἡ πολυλογία του εἶναι χρήσιμη γιὰ τὸν ἱστορικὸ μελετητή, γιὰτι ἔτσι ἀποκτᾷ περισσότερες χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἔρευνάς του.

Ἀπὸ τῆ μελέτη τοῦ κειμένου καὶ μὲ βοήθῃ τὰ δεδομένα τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, ἀποκτοῦμε τὰ ἐξῆς ἀξιοσημείωτα στοιχεῖα:

α. Ἐπιβεβαιώνεται ὅτι δημεύτηκε ἡ περιουσία τῶν Νεουσαίων μετὰ τὴν καταστροφή τῆς πόλεως, καὶ συγκεκριμένα τὰ ἀμπέλια, τὰ χωράφια καὶ οἱ ἄλλες ἰδιοκτησίες τους, κατόπιν διαταγῆς τοῦ σουλτάνου ἀπὸ τὸν Ἄβδουλ ἀπούτ (ἢ ἀβούτ) Ἐχχάζ πασά, καὶ ὅτι ὅλα τουτα ἐγιναν σουλτανικά κτήματα. Ἀκόμα, ὅτι κτίστηκε ἐκεῖ τζαμί καὶ σχολεῖο τουρκικὸ ἀπὸ τὰ ἔσοδα μερικῶν ἰδιοκτησιῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ποὺ σκοτώθηκαν¹.

Ἐπίσης μαθαίνομε ὅτι εἶχε ἀποφασισθεῖ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴ Νάουσα μέχρι 100 τουρκικῆς² οἰκογένειες ἀπὸ τὶς γειτονικῆς ἐπαρχίας καὶ νὰ ἐδρεύει στὴν πόλη μουδῆρης καὶ διοικητῆς-λοχαγὸς («μπουλιούμπασης») μὲ ἀνάλογο ἀριθμὸ στρατιωτῶν³. Ἐξάλλου ἐπιστράφηκαν οἱ ἰδιοκτησίες, γιὰτι δόθηκε ἀμνηστία καὶ ἄφεση ἀμαρτιῶν σὲ ὄσους Νεουσαίους ἐπέστρε-

1. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, σ. 140-141, τοῦ ἴδιου, Ἱστορικά ἀρχεῖα τῆς Μακεδονίας, Β', σ. 352, ἀριθ. 383, Ἄποστ. Ε. Βακαλοπούλου, ὁ.π., σ. 604 καὶ Βασ. Δημητριάδη, ὁ.π., σ. 246.

2. Γνωρίζομε ὅτι ἐγκαταστάθηκαν ὅπωςδῆποτε οἱ 51 πρῶτες οἰκογένειες τῶν Ὀθωμανῶν. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 521-522 καὶ Β', σ. 352, ἀριθμ. 383, τοῦ ἴδιου, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, σ. 141, Ἄπ. Ε. Βακαλοπούλου, ὁ.π., σ. 603-604 καὶ Β. Δημητριάδη, ὁ.π., σ. 246. Τὴν ἐγκατάσταση τῶν Τούρκων στὴ Νάουσα ζήτησε ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Ζαφειράκη Μάμαντης. Οἱ Τούρκοι ὅμως δὲν εἰδειχναν προθυμία νὰ ἐποικιστοῦν. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 522 (φερμάνι τοῦ 1832), οὔτε ἤθελαν νὰ καλλιεργήσουν τὰ κτήματα, ποὺ τοὺς παραχωρήθηκαν, ποὺ τὰ πωλοῦσαν (1844) στοὺς Χριστιανοὺς, γι' αὐτὸ καὶ ἐκδόθηκε ἀπαγορευτικὴ διαταγή. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 352, ἀριθ. 383.

3. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, σ. 129 καὶ 134, τοῦ ἴδιου, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 352, ἀριθμ. 383.

ψαν στην πατρίδα τους¹. Οί φόροι όμως της δεκάτης και της γής («έμλιά») συνεχίστηκαν να καταβάλλονται². Επί πλέον άποφασίστηκε ότι τó $\frac{1}{3}$ από τά έσοδα, που προέρχονταν από τις δημευθείσες περιουσίες των σκοτωμένων χριστιανών³, θά κατατάσσονταν στην τάξη των σουλτανικών κτημάτων, ενώ προηγούμενα είχαν δοθεί προσωρινά στους Τούρκους και χριστιανούς, που έποικίστηκαν στη Νάουσα από άλλες περιοχές. Τέλος, είχε προβλεφθεί να επιστραφεί τó $\frac{1}{10}$ των έσόδων στο βακούφι της πόλεως⁴, άφου όμως έπανερχόταν ο προηγούμενος ρυθμός στη ζωή της Νάουσας.

1. Βλ. Ίωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οί Μακεδόνες, δ.π., σ. 290-293 (2ης έκδόσεως) ή 288-291 (3ης έκδόσεως).

2. Για τούς φόρους, που πλήρωναν οί Ναουσαίοι βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 648-649, Ίωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ίστορικά περί Ναούσης, δ.π., σ. 129-130 και 134, το υ ίδιου, Ίστορικά άρχεϊα Μακεδονίας, Α', σ. 526 και Ν. Γ. Φιλίππιδου, δ.π., σ. 26. Για τó φορολογικό σύστημα και τούς φόρους στην τουρκοκρατούμενη Έλλάδα γενικά βλ. Άποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ίστορία του Νέου Έλληνισμού, τ. 2, έκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 16-48, Δ. Κ. Τσοποτοϋ, Γη και γεωργοί της Θεσσαλίας κατά την τουρκοκρατία, Βόλος 1912, σ. 99 κ.έ. Για τó καθεστώς της ιδιοκτησίας και για τις διάφορες κατηγορίες γαιών βλ. και Α. Ζ. Καλλικλή, Τó Όθωμανικό δικαίον έν Έλλάδι, Άθήναι 1931, σ. 14 κ.έ., Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου, Κοινοτικός βίος εϊς την Θετταλομαγνησιαν επί τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1967 (Άνάτυπο από τόν τ. ΙΔ', γ της Ε.Ε.Σ.Ν.Ο.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), Δ. Κ. Τσοποτοϋ, δ.π., σ. 47, κ.έ., Ίω. Γ. Γιαννοπούλου, δ.π., σ. 52-62, Νικολάου Γ. Μοσχόβακη, Τό έν Έλλάδι δημόσιον δικαίον επί τουρκοκρατίας, Άθήναι 1882, σ. 18 κ.έ., Γ. Λ. Μάουρερ, Ό Έλληνικός λαός, έλλ. μετάφραση Όλγ. Ρομπάκη, Άθήναι 1976, τ. 1, σ. 21-88 (όπου δημοσιεύονται χρήσιμες πληροφορίες για τή διοίκηση, τó δικαίον κ.λ. του έλληνικού λαού, πριν την Έπανάσταση), Ν. Έλευθεριάδου, δ.π., και το υ ίδιου, Ό άκίνητος ιδιοκτησία έν Τουρκία, Άθήναι 1903, σ. 23 κ.έ., το υ ίδιου, Τά δικαια της πολιτείας επί των έν Μακεδονία και Όπειρω γαιών, Άθήναι 1915. Ό τελευταίος δημοσίευε και πολλές σχετικές γνωμοδοτήσεις, που άνατυπώθηκαν σέ δύο τεύχη, Άθήναι 1916 και 1917. Πρβλ. τή σχετική βιβλιογραφία και στου Παν. Ι. Ζέπου, Άνέκδοτα τουρκικά έγγραφα έκ των άρχείων Βεροίας και Θεσσαλονίκης, «Άρχεϊον Ίδιωτικού Δικαίου» 11(1944) 49-91 και κυρίως τή σημ. Ι των σ. 49-50 και τή σημ. Ι των σ. 56-57. Για τά προβλήματα, που προέκυψαν σχετικά μέ τις δημόσιες και ιδιωτικές ιδιοκτησίες των Όθωμανών μετά την έπανάσταση τοϋ 1821, βλ. Γεωργίου Π. Νάκου, Αί «μεγάλα δυνάμεις» και τά «έθνικά κτήματα» της Έλλάδος (1821-1832), Ε.Ε.Σ.Ν.Ο.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 9(1970) 467-546. Λείπει, όπωσδήποτε, μιá σχετική σύγχρονη μελέτη για τó όθωμανικό δικαίον στην έλληνική βιβλιογραφία. Τελευταία κυκλοφόρησε και τó βιβλίον τοϋ Σπύρου Άσδραχά, Μηχανισμοί της άγροτικής οικονομίας στην τουρκοκρατία (ιε'-ιστ' αϊ.), Άθήναι 1978.

3. Βλ. Ίωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οί Μακεδόνες, δ.π., σ. 284-289 (2ης έκδόσεως) ή 282-287 (3ης έκδόσεως), όπου δημοσιεύεται κατάλογός τους.

4. Πρόκειται άσφαλώς για τόν τεκέ τοϋ Τούρκου Σέχ Λεαή και για τó βακούφι τοϋ Έβρενός. Βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 22, 31, 32, 47,

β) Όλα αυτά είχαν διαταχθεί και εκτελεστεί εϋθὺς μετὰ τὴν ἄλωση τῆς πόλεως καὶ ὕστερα.

Ἀργότερα ὅμως προέκυψε ἄλλη κατάσταση καὶ χρειαζότανε νέα ρύθμιση: Ὁ σουλτάνος ἐνδιαφέρθηκε νὰ μάθει μὲ ποιὸ τρόπο ἐξελίσσονταν τὰ πράγματα καὶ συγκεκριμένα πόσοι μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Νάουσα, πόσες ιδιοκτησίες τῶν ἐπαναστατῶν ἐπιστράφηκαν σέ τούτους, πόσα κτήματα καὶ δενδροφυτεῖες ἔμειναν διαθέσιμα καὶ μὲ ποιὸ τρόπο ἦταν δυνατό νὰ ἀξιοποιηθοῦν τούτα.

Ὁ τότε διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Μουσταφά-μπέης (ποῦ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχιθυρωροὺς τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, δηλ. «καπουτζήμπασης», ἀπάντησε μὲ τὴν ἀποστολὴ ἀναλυτικῆς καταστάσεως, ὅπου καταγράφηκαν ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέκυπτε ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα ἀκίνητα δόθηκαν στοὺς χριστιανούς, ποὺ ἦρθαν ἀπὸ ἄλλους τόπους καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Νάουσα, ἢ στοὺς φυγάδες Ναουσαίους, ποὺ ἐπέστρεψαν (εἶτε οἱ ἴδιοι, εἶτε οἱ κληρονόμοι τους), ἢ στὶς πρῶτες 50 τουρκικὲς οἰκογένειες τῶν μουσουλμάνων, ποὺ συνοικίστηκαν ἢ ποὺ κρατήθηκαν γιὰ τὶς ἄλλες 50 ποὺ θὰ ἔρχονταν ὕστερα, ἢ ἀκόμα γιὰ τὸ κτίσιμο καὶ γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ τζαμιοῦ ἢ κατακρατήθηκαν ἀπὸ τὸν Μουσταφά μπέη, ἔμειναν ἀπὸ τὰ χωράφια, τοὺς κήπους καὶ τὰ λοιπὰ κτήματα τῆς Νάουσας ἀδιάθετα ἄλλα 749 γῆπεδα (οἰκόπεδα), νερόμυλοι, χάνια, μαγαζιά καὶ χωράφια, ἀκόμα δὲ καὶ 15,5... («δονούμ») ἀμπέλια, φυτεῖες καὶ μουριές¹.

Ὁ σκοπὸς ὅμως ποὺ ἡ περιοχὴ τῆς Νάουσας ὑπῆχθηκε στὴν κατηγορίαν τῶν σουλτανικῶν κτημάτων² ἦταν—ὅπως γίνεται εὐκολονόητο—νὰ δημιουργ-

48, 55, καὶ 59, Ἴω. Κ. Βα σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, δ.π., σ. 128-129 καὶ 133-134, Βα σ . Δ η μ η τ ρ ι ἄ δ η, δ.π., σ. 246-248, Α. Ε. Βα κ α λ ο π ο ὑ λ ο υ, δ.π., Ν. Γ. Φι λ ι π π ῖ δ ο υ, δ.π., καὶ Γε ρ α σ. Κ α ψ ἄ λ η, δ.π. Γιὰ τὰ βακούφια γενικὰ βλ. βιβλιογραφία τοῦ Γ. Π. Ν ἄ κ ο υ, δ.π., σημ. 24 τῆς σ. 512 (πρβλ. καὶ σ. 511-531) καὶ Θε μ. Κ τ ε ν ἄ, Αἱ ἀφιερώσεις ἢ τὰ βακούφια κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον, Ἀθῆναι 1893. Πρβλ. Λε ω ν. Λ ο υ κ ἄ κ ο υ, Γνωμοδοτήσεις, Ἰωάννινα 1913, σ. 7-38, Ν. Ἐ λ ε υ θ ε ρ ῖ ἄ δ ο υ, Τὰ προνόμια, δ.π., καὶ τοῦ ἴ δ ι ο υ, Ἡ ἀκίνητος ιδιοκτησία ἐν Τουρκίᾳ, σ. 35 κ.έ., Α. Ζ. Κ α λ λ ι κ λ ῆ, δ.π., σ. 64 κ.έ., Δ. Κ. Τ σ ο π ο τ ο ῦ, δ.π., σ. 57-63 καὶ Νικ. Π α ν τ α ζ ο π ο ὑ λ ο υ, δ.π., σ. 18-20, 24-29 καὶ 34-40. Τὰ σχετικὰ κείμενα βλ. στοῦ Δ. Νικολαΐδου, Ὄθωμανικοὶ κώδικες, σ. 1115-1554= τ. 2, Κωνσταντινούπολις 1890). Εἰδικὰ γιὰ τὰ βακούφια τοῦ Ἑβρονὸς βέη ἐτοιμάζω (1963 κ.έ.) μελέτη.

1. Γιὰ τὰ ἀκίνητα τῆς Νάουσας, ποὺ ἔμειναν διαθέσιμα καὶ προέρχονταν ἀπὸ τὶς περιουσίες τῶν Ναουσαίων ἐπαναστατῶν, ποὺ δὲν ἐπέστρεψαν στὴν πόλη τους, ἀν καὶ τοὺς δόθηκε ἀμνηστία, ὅπως καὶ γιὰ τὰ ὀνοματεπώνυμά τους βλ. στοῦ Ἴω ἄ ν ν ο υ Κ. Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Οἱ Μακεδόνες, δ.π., σ. 293-294 (2ης ἐκδόσεως) ἢ 291-293 (3ης ἐκδόσεως).

2. Βλ. γιὰ τὴν κατηγορίαν τῶν σουλτανικῶν κτημάτων, δηλαδὴ γιὰ τὰ «χὰς χουμαγιούν» καὶ «ἐμλιάκι χουμαγιούν» στοῦ Ἴω ἄ ν ν ο υ Γ. Γ ι α ν ν ο π ο ὑ λ ο υ, δ.π., σ.

γηθεί μιά νέα πηγή αξιόλογων εσόδων γιά τὸ ταμεῖο τοῦ σουλτάνου, ἀλλά ὁ ἀπολογισμὸς τῆς διαχειρίσεώς τους ἦταν πολὺ ἀπογοητευτικός, ἀφοῦ στὰ χρόνια πού ἐπακολούθησαν δὲν στάλθηκαν παρὰ ἐλάχιστα ἔσοδα καὶ μάλιστα γιά δύο μονάχα χρονιές¹, καὶ τοῦτα προέρχονταν ἀπὸ τὴ διαχείριση τῆς φορολογίας τῆς «δεκάτης», χωρὶς νὰ διευκρινισθεῖ τί ἀπόγινε μὲ τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὰ κτήματα (πού ἄλλοτε ἀνήκαν στοὺς ὕστερα ἐπαναστάτες Νεουσαίους), τὰ ὁποῖα δόθηκαν στοὺς χριστιανούς καὶ μουσουλμάνους νέους κατοίκους τῆς πόλεως, γιὰτὶ σύμφωνα μὲ τὴ νομοθεσίαν, ἐφόσον ὅλη ἡ περιοχὴ συμπεριλήφθηκε στὰ αὐτοκρατορικὰ τσιφλίκια-ἐμιλιάκια, θὰ ἔπρεπε τὰ προϊόντα, μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ $\frac{1}{10}$ τοῦ προϊόντος, νὰ μοιράζονται μεταξὺ τῶν ὑποδούλων καὶ τοῦ διαχειριστοῦ τῶν σουλτανικῶν κτημάτων, εἴτε κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$, εἴτε κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$, εἴτε κατὰ τὸ $\frac{1}{2}$. Δὲν ἐπαληθεύθηκαν ὅμως οἱ ἐλπίδες τοῦ σουλτάνου καὶ γιά τοῦτο ἐπανεπιλημμένα ζήτησε νὰ πληροφορηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους τί ἔπρεπε νὰ γίνεῖ. Ὁ καινούργιος διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ἀνέφερε ὅτι ἡ κωμόπολη Νάουσα καταστράφηκε καὶ ἐρημώθηκε καὶ οἱ κάτοικοί της (πού διασώθηκαν, κατέφυγαν παντοῦ, καὶ μερικοὶ ἄρχισαν νὰ ἐπανερχόνται) δήλωσαν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἐπανεέλθουν στὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα τους, ἂν δὲν ἀποκτήσουν τὰ δικαιώματα, πού εἶχαν πρὶν τὴν ἐπανάσταση στὴν ἰδιοκτησίαν καὶ στὰ προϊόντα τους, γιὰτὶ ἡ γῆ τους ἦταν φτωχὴ καὶ ἄφορη καὶ οἱ οἰκονομικὲς μονάδες τους καταστράφηκαν καὶ ἔτσι δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ζήσουν μὲ ὅσα θὰ τοὺς ἀπέμεναν, ἂν παρέμεναν τὰ χωράφια τους κτήματα τοῦ σουλτάνου, μὲ ὅλες τὶς σχετικὲς ἐπιβαρυντικὲς ἐπιπτώσεις καὶ φορολογικὲς ὑποχρεώσεις. Ἀντίθετα, οἱ δημογέροντες ἐγγυόνταν ὅτι, ἂν δίδονταν πίσω οἱ περιουσίες, θὰ κατόρθωναν νὰ πείσουν τοὺς συμπολίτες τους νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὰ νησιά καὶ ἀπ' ὅπου ἄλλοῦ εἶχαν καταφύγει, καὶ ζήτησαν ἀκόμα τὰ κτήματα, πού θὰ δοθοῦν στὶς 100 μουσουλμανικὲς οἰκογένειες τῆς πόλεώς τους, νὰ προέρχονται μόνο ἀπ' ὅσα ἀνήκαν σὲ σκοτωμένους Νεουσαίους, πού δὲν εἶχαν κληρονόμους. Τέλος, ὅτι ὅσα κτήματα τῶν σκοτωμένων θὰ περισσεύαν, νὰ πουλιόνταν στοὺς Ἑλληνας καὶ νὰ στέλνονταν τὰ ἔσοδα στὴν Πύλη.

Ὁ σουλτάνος, ἀφοῦ ἄκουσε τὶς σχετικὲς εἰσηγήσεις τῶν συμβούλων του καὶ ἔλαβε ὑπόψη καὶ ὅσα στοιχεῖα ὑπῆρχαν, δέχτηκε τὴν εἰσήγηση τοῦ διοικητῆ τῆς ἐπαρχίας καὶ διέταξε νὰ γίνεῖ ὅ,τι ἀποφασίστηκε προη-

54, Δ. Κ. Τσοποτοῦ, δ.π., σ. 55-57 καὶ Νικ. Ι. Πανταζοπούλου, δ.π., σ. 13-14.

1. Στὸ φερμάνι μνημονεύονται δύο χρονιές, μὲ τοὺς ἀκατανόητους ἀριθμούς 39 καὶ 40 ἢ 41 ἢ 42. Γνωρίζομε, πάντως, ὅτι στὸ διάστημα 1839-1876 ὑπῆρχε πῶς γενικὴ οἰκονομικὴ δυσπραγία στὸ Ὄθωμανικὸ κράτος. Βλ. St. J. Shaw - E. Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, τ. 2, Cambridge 1977, σ. 155-156.

γούμενα, στην ὅμοια περίπτωση τῆς ἀποδόσεως τῶν περιουσιῶν στοὺς ἐπαναστάτες Ἕλληνες τῶν Κυδωνιῶν. Ἔτσι, δόθηκε ἡ ἄδεια καὶ ἡ ἐντολὴ ὥστε νὰ τηρηθεῖ ἡ νόμιμη διαδικασία γιὰ νὰ ἐπαναποκτήσουν οἱ Ναουσαῖοι τὴν περιουσία τους, ἐφόσον ἐπανεέλθουν, εἴτε οἱ ἴδιοι, εἴτε οἱ κληρονόμοι καὶ συγγενεῖς τους, νὰ καταγραφοῦν ὅλες οἱ σχετικὲς πράξεις καὶ νὰ σταλοῦν στὴν Κωνσταντινούπολη τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, μὲ σκοπὸ νὰ παραχωρηθοῦν οἱ ἀντίστοιχοι τίτλοι κυριότητος. Ἀκόμα, νὰ δοθοῦν κτῆματα στὶς 100 τουρκικὲς οἰκογένειες ἀπὸ τὶς ἰδιοκτησίαις τῶν σκοτωμένων καὶ νὰ πουληθοῦν ὅσα ὑπόλοιπα πράγματα θὰ ἀνήκαν σὲ ὄσους δὲν θὰ εἶχαν ἐμφανισθεῖ καὶ ἡ ἀξία τους νὰ σταλεῖ στὸ ταμεῖο του, ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ τὸ 20% γιὰ δικαίωμα μεσιτείας. Εἰδοποιήθηκαν, γιὰ ὅλα τοῦτα, καὶ οἱ ἀρμόδιες κρατικὲς ὑπηρεσίαι τῆς Τουρκίας καὶ στάλθηκε στὸν διοικητὴ τούτου καὶ ἀντίγραφο τῶν καταστίχων.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ σημαντικὸ περιεχόμενον τοῦ σουλτανικοῦ διατάγματος, ποῦ ἔχει ὡς ἐξῆς (βλ. καὶ εἰκ. 1):

Φιρμάνιον Αὐτοκρατορικὸν τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ.

Μετὰφρασις Αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου περὶ παραχωρήσεως ἐν τίτλῳ καὶ δικαίωματι ἰδιοκτησίας (μουλκιγέτ) τῶν ἐν τῇ κωμοπόλει (κασαμπά) Ναούσης εὐρισκομένων κτημάτων, προσοδοφόρων καὶ λοιπῶν, εἰς τοὺς ἐκεῖ συνοικισθέντας Ὀθωμ. καὶ χριστιανοὺς ὑπηκόους, κατόπιν τῶν συνήθως τιμητικῶν τίτλων πρὸς τὸν ἐξοχώτατον διοικητὴν Θεσσαλονίκης Βεδῆχῆ πασὰν καὶ τὸν ἐν τῇ πόλει Θεσσαλονίκης Καδὴν.

Διὰ τοῦ παρόντος ἔστω γνωστὸν, ὅτι, ἂν καὶ προηγουμένως εἶχε διατοχθῆ, ἴνα, τὰ ἐν τῇ κωμοπόλει ἐξ ἀμπέλων καὶ χωραφίων καὶ ἄλλων ἰδιοκτησιῶν συγκείμενα κτῆματα τῶν ἀνταρτῶν ραγιαδῶν, ἅτινα ἐκνυριεύθησαν καὶ ἐδημεύθησαν διὰ τοῦ Ἀβδοῦλ Ἀποῦτ Ἐχχὰζ πασᾶ, γίνωσι, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ τότε Αὐτοκρ. φιρμανίου μου, Αὐτοκρατορικά μου κτῆματα, καὶ κτισθῆ, ἐν τῇ ρηθείσῃ κωμοπόλει, ἐν ἱερὸν τζαμίον καὶ σχολεῖον, παραχωρηθέντος δ' αὐτοῖς ἐξαρχοῦντος μέρους ἐκ τῶν φονευθέντων ἀνταρτῶν, νὰ προσκληθῶσιν, ἐκ τινῶν ἐτέρων καζάδων ἐκ τῶν βουλομένων, νὰ συγκατοικήσωσιν ἐκεῖ ἕως 100 οἰκίαι [=οικογένειαι] ὀθωμανικαί, μέχρις ὅτου δὲ συνοικισθῆ, ἀναξωγονηθῆ ἢ κωμόπολις αὕτη καὶ αὐξηθῆ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, νὰ ἐγκατασταθῆ ἐκεῖσε εἰς μπουλιούμπασης (λοχαγός) μετ' ἐξαρχοῦντων στρατιωτῶν, τὸ δέκατον καὶ τὰ δοσίματα τῶν γαιῶν, «ἐμλιακ» (ὅσαι ἦσαν ἰδιοκτησίαι αὐτῶν, ἀπεδόθησαν πάλιν εἰς τοὺς ἐπαναστατήσαντας, καὶ εἰς τοὺς εἰς τὴν ρηθείσαν κωμόπολιν ἐκ νέου κατόπιν ἀμνηστίας καὶ ἀφέσεως συνοικισθέντας ραγιαδες), νὰ εἰσπράττωνται ὡς καὶ πρότερον (κατὰ τὰ ἔκπαιλα δεδογμένα). Τὸ ἐν τρίτον δὲ τῶν ἐτησίων προσόδων τῶν κτημάτων, ὄντα πρότερον ἰδιοκτησία τῶν ἐν τῷ

πολέμῳ φονευθέντων ἀνταρτῶν, ἔμειναν ἔπειτα εἰς τὸ Μαχλιούλ καὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς καὶ ὑποτελεῖς ραγιάδας, ν' ἀνήκωσιν εἰς τὰ Αὐτοκρατορικά μου ἔμλιακία. Ὅταν δὲ ἡ κωμόπολις ἀναζωογονηθῆ (πλουτισθῆ, γίνῃ Ἰμάρ) τὰ δέκατα τῶν ἐτησίων προσόδων νὰ δίδωνται εἰς τὸ ἀνήκον βάκφ (εἰς δ' ὑπάγεται ὁ τόπος). Μ' ὄλον ὅτι τοιαῦται ἦσαν αἱ Αὐτοκρατορικά μου Διατάξεις.

Ἐπειδὴ, ἐρωτηθεῖς, δι' Αὐτοκρατορικοῦ μου γράμματος, ἐκ μέρους τοῦ Καϊμακάμη τοῦ Αὐτοκρ. Ρακιάτι, ὁ διοικητῆς τῆς ρηθείσης ἐπαρχίας ἐκ τῶν Αὐτοκρ. Καπουδξημπασιδων Μουσταφάμπης, περὶ τοῦ πόσοι μέχρι τοῦδε Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ ραγιάδες συνωκίσθησαν, καὶ πόσαι γαῖαι καὶ κτήματα, ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς ἀντάρτας, ἐδόθησαν ἤδη, πόσα δὲ εἶναι τὰ κτήματα καὶ δένδρα, ἅτινα ἔμειναν (σ. 2) καὶ εὐρίσκονται χωρὶς νὰ δοθῶσιν εἰς κανένα, τίνι τρόπῳ δὲ δύναται νὰ κατορθωθῆ ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ καλὴ αὐτῶν διοικήσις, καὶ ὁ ὄργανισμὸς ὁ ἐν λόγῳ διοικητῆς, ἐν τῇ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ἀπαντήσῃ του, διὰ λεπτομεροῦς συναποσταλέντος καταλόγου (μεφραδὰτ-τετερεῆ) κατέδειξεν ὅτι, ἐκτὸς τῶν παραχωρηθέντων εἰς τοὺς κατόπιν ἀμνηστίας καὶ ἀφέσεως ἐλθόντας, καὶ συνοικισθέντας ραγιάδας, καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν φυγάδων ἐπανελθόντας ἔπειτα καὶ συνοικισθέντας, εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε ἀπογόνους αὐτῶν καὶ κληρονόμους καὶ εἰς τοὺς ἤδη συνοικισθέντας 50 Ὀθωμ. καὶ τῶν ὀρισθέντων διὰ τὰς μετέπειτα συνοικισθησομένης 50 οἰκογενείας Ὀθωμ. καὶ διὰ τὰς δαπάνας καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ἤδη κτισθέντος ἱεροῦ τζαμίου ἐκ τῶν κτημάτων, ὅσα κατακρατηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐρδογουμουσλοῦ Μουσταφάμπη ἀφηρέθησαν παρ' αὐτοῦ, μένουσιν ἔτι ἐκ τῶν ἔκπλαλαι ἐν τῇ ρηθείσῃ κωμοπόλει ὑπαρχόντων χωραφίων, κήπων καὶ ἐτέρων κτημάτων, 749 γήπεδα, νερόμυλοι, χάνια, ἐργαστήρια καὶ γαῖαι, ἔτι δὲ 15 1/2 δοννοῖμ ἄμπελοι καὶ κῆποι συκαμινεῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ μὲν προσάρτησις τῆς κωμοπόλεως εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ κυριότητα τῶν Αὐτοκρ. μου ἔμλιακίων, ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ καὶ ἐλπίδι πραγματοποιήσεως μεγάλων ὠφελημάτων καὶ ἀπολαυῶν, καθὼς δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν καταστίχων, ἐστάλησαν μόνον διὰ τὸ ἔτος 39 ἄνευ τῶν ἐξόδων τόσα γρόσια, καὶ διὰ τὸ ἔτος 42, ἄνευ τῶν ἐξόδων γρ. 6,250 καὶ τόσα. Αἱ δὲ σταλεῖσαι ποσότητες, ἐλαχίστης ἀξίας οὐσαι, ἐστάλησαν ὡς προϊόντων δεκάτων, οὐδεμίαν δὲ γίνεται μνεῖα περὶ τοῦ εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκονται καὶ ποῦ μένουσιν αἱ πρόσοδοι τῶν ἀμπέλων, γαιῶν καὶ ἄλλων κτημάτων, ἀνηκόντων ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀντάρτες, καὶ δοθέντων ἤδη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Ὀθωμανοὺς τῆς κωμοπόλεως, κατὰ δὲ τὸ σύστημα τῶν κατὰ τὰ Αὐτοκρατορικά μου τσεφλίκια ἔμλιακίων, ἀφοῦ πρῶτον ἀφαιρεθῶσι τὰ δέκατα τῶν προϊόντων τὸ δὲ ἐπίλοιπον αὐτῶν δὲν [=θὰ] πρέπει νὰ διαμερίζεται, εἴτε κατὰ ἓν τρίτον, εἴτε κατὰ δύο τρίτα, εἴτε ἐξ ἡμισείας μεταξὺ τῶν ραγιάδων καὶ τῶν βασιλικῶν μου ἔμλιακίων, ἐπειδὴ, προσέτι, ὡς ἐλέγετο εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐρδογουμουσλοῦ Μουσταφάμπη κατακρατομένων καὶ παρ' αὐτοῦ

ληφθέντων χωραφίων καὶ λοιπῶν γαιῶν, διδομένων εἰς τοὺς ἐκ τῶν πέριξ προσ-
 κληθέντας καὶ συνοικισθέντας 50 Ὀθωμανοὺς (σελ. 3) μέχρι τοῦδε, μετὰ τῶν
 ἐνοικισθέντων, ἢ καλῆ ἐπιτήρησις τῆς χώρας θὰ κατορθοῦτο, ὡς ἐλπίζετο, καὶ
 ὁμως δὲν ἐγένετο καταφανῶς ἢ ἀναζωογόνησις καὶ ἢ καλὴ διοικήσις τῆς κω-
 μοπόλεως, ἔνεκα δὲ τούτου, ὡς ἐκ τῶν ἀρχείων καταφαίνεται, ἐγγράφησαν καὶ
 ἐπάταλσαν ἐπανειλημμένως Ἀυτοκρατορικαί μου διαταγαί, ὅπως, κατόπιν ὠρί-
 μου ἐπὶ τῶν πραγμάτων σκέψεως καὶ συσκέψεως μετὰ τῶν εἰδημόνων, ἀνα-
 φερθῶσιν ἐμοὶ αἱ ἀναγκαῖαι πληροφορίες, ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ζητημάτων, πρὸς
 ἐκτέλεσιν τῶν δεόντων. Σὺ δὲ ὁ ἤδη διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐξετάσας
 κατὰ καθῆκον τῆς ὑπηρεσίας σου, ὡς σημειοῖς, διὰ τῶν ἐσχάτως ἀφιχθέντων
 ἐγγράφων σου, αὐτὴν τε τὴν κατάστασιν τῆς ἐν λόγῳ κωμοπόλεως καὶ τῶν
 πέριξ αὐτῆς, καὶ τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα τῆς καλλιτερέσεώς της καὶ ἀναζωο-
 γονήσεως, ἀναφέρεις ὅτι ἡ κωμόπολις αὕτη κατεστράφη καὶ ἡρημώθη, οἱ δὲ
 φεγαδευθέντες αὐτῶν καὶ τῆδε κάκεισε διεσπαρμένοι κάτοικοι (εἰ καὶ ἀπό-
 τινος ἤρξαντο ἐν μέρει νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν κατοικίας, ἐ-
 πειδὴ ὁμως ἡ ρηθεῖσα κωμόπολις δὲν εἶναι κάρπιμος καὶ προσοδοφόρος, ἀλλὰ
 πετρῶδης, αὐτοὶ δὲ δι' οἰουσδήποτε λόγους κατεστράφησαν καὶ τὰ πάντα ἔχα-
 σαν πρὸ τινος καιροῦ, ἂν ἤδη δὲν παραχωρηθῶσιν αὐτοῖς ἐξ ὀλοκλήρου τὰ προϊ-
 όντα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ δημοσίου κατασχεθέντα κτήματά των) ἐδήλωσαν ὅτι δὲν
 θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ ρηθὲν μέρος, τοῦτο θέλει ἐπιφέρει τὴν αἰωνίαν τοῦ τόπου
 τούτου καταστροφὴν, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ραγιαδῶν τοῦ ρηθέντος
 μέρους εὐρίσκονται καὶ διαμένουσι, πολυάριθμοι φεγάδες, εἰς τε τὰς νήσους
 καὶ ἀλλαχοῦ καραδοκῶσι καὶ περιμένουσιν, οἱ δὲ δημογέροντες ἐγγυῶνται ὅτι,
 ἂν δοθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματα καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι των, θέλουσι προσελεύσει
 καὶ φέρει εἰς τὴν πατρίδα των καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ διεσπαρμένους ἀλλαχόσε
 κατοίκους, ζητήσαντες ὅπως καὶ αἱ εἰς τὰς εἰς τὴν κωμόπολιν συνοικισθησο-
 μένας 100 Ὀθωμ. οἰκογενεῖας δοθησόμεναι γαῖαι παραχωρηθῶσιν ἐκ τῶν κτη-
 μάτων τῶν ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῶν, ὡς φονευθέντων καὶ
 μὴ ὑπαρχόντων, κατὰ συνέπειαν δὲ τούτων ἀπάντων, γράφων, γνωμοδοτεῖς,
 ὅτι, ἂν δοθῇ Ἀυτοκρατ. ἄδεια καὶ ἐγκρισίς, ἵνα, ἀφ' οὗ οὐδὲμία θέλει προκύψει
 ὠφέλεια ἐκ τῆς προσαρτήσεως τῆς κωμοπόλεως εἰς τὰ Ἀυτοκρ. μου ἐμλιάκια,
 ἀποσπασθῆ αὕτη ἐκ τῶν Ἀυτοκρ. μου ἐμλιακίων, ἀποδοθῶσι δὲ καὶ παραχω-
 ρηθῶσιν εἰς τοὺς σωζόμενους ἐκ τῶν ραγιαδῶν καὶ ἐπιστρέφοντας εἰς τὰ μέρη
 των, αἱ ἰδιοκτησίαι των δωρεάν, εἰς δὲ τοὺς ἐκεῖσε ἐποικισθησομένους Ὀθωμ.
 δοθῶσι κτήματα ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς φονευθέντας καὶ ἀπολεσθέντας, τὰ
 δὲ τυχόν ἐναπολειφθησόμενα (σελ. 4) πωληθῶσιν εἰς εὐλόγους τιμὰς εἰς τοὺς
 τυχόν ἀλλαχόθεν προσελευσομένους καὶ ζητήσαντας νὰ τὰ ἀγοράσωσι ραγιαδάς,
 τὸ δὲ ἀντίτιμον αὐτῶν ἀποσταλῆ εἰς τὸ ἐν Κων/πόλει Μονκαὰτ Χανζεσῆ, ἐλπί-
 ζων ὅτι οὕτω θέλει κατορθωθῆ ἀδιστακτικῶς ἢ ἀναζωογόνησις καὶ ἢ ὑπὸ τὴν
 εὐεργετικὴν σκέπην τοῦ Ἀυτοκρ. ἠράνου μου εὐδαιμονία τοῦ ρηθέντος τόπου.

Ἐζητήθησαν αἱ ἀπαιτούμεναι πληροφορίες παρὰ τοῦ διενθοντοῦ τοῦ Ταμείου Μουκαταὰτ-Ἐσαΐδ Ἀβδουραχμάν. Οὗτος, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς προσόδους, αἰτινες ἀπεστάλησαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κυριεύσεως τῶν ἐν λόγῳ κτημάτων, τὰ διάφορα Αὐτοκρ. διατάγματα, ἅτινα ἐξεδόθησαν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ καὶ ἀποκαταστάσει τῶν ραγιάδων εἰς τὰς κατοικίας αὐτῶν καὶ τὴν ἀναφορὰν σου, καθηπέβαλεν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν μου εὐμένειαν, ὅπως διατάξω τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δεόντων. Κατὰ δὲ τὸ ὑψηλὸν μου Αὐτοκρ. διάταγμα, κοινοποιηθὲν προλαβόντως καὶ ἀφορῶν τὰ τοιοῦτου εἶδους κτήματα τῶν ραγιάδων, ἐξεδόθη ἐπίσης ὁμοιον διάταγμα, ὅπως ἐκτελεσθῶσι τὰ δέοντα. Συμφώνως τῷ Αὐτοκρ. διατάγματί μου, ἐκδοθέντι προλαβόντως διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυδωνιῶν εὕρισκομένων κτημάτων, διατάσσομεν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ζητήματος, ἵνα τοῦ λοιποῦ, ἑξακριβῶντων, συμφώνως μετὰ τοῦ Σίρι Σερίφ, τοὺς γνησίους ιδιοκτησίας τῶν ιδιοκτησιῶν τῶν ἀποπλανηθέντων καὶ καταστραφέντων κατοίκων τῆς Ναούσης, καὶ τοὺς τυχόν παρουσιασθησομένους κληρονόμους τῶν τυχόν ἀποθανόντων ἢ ἀπόντων, ἀποδῶσης καὶ ἐπιψηφίσης αὐτοῖς τὰς καθαρὰς ιδιοκτησίας αὐτῶν, νὰ κατατάξῃς τὰς καταγραφάς, καὶ στείλῃς τὸ Ἰλμ-ου-χαπέρι αὐτῶν, ὅπως δοθῶσιν αὐτοῖς Σουρέτια ἐκ μέρους τοῦ Μουχαλιφάτ, ἐὰν δέ, κατόπιν τῆς ἀποδόσεως εἰς τοὺς ραγιάδας καὶ παραχωρήσεως εἰς τὰς ἐκεῖ ἐγκατασθησομένας 100 Ὀθ. οικογενείας, μένωσι κτήματα, ἀνήκοντα καθαρῶς εἰς τὸ Μαχλιούλη, ἐὰν δὲ δὲν ἐμφανισθῶσιν οἱ ιδιοκτῆται ἢ οἱ κληρονόμοι, νὰ πωλήσῃς τὰ τοιαῦτα κτήματα εἰς τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν περιχώρων, ἔχων ὑπ' ὄψιν πάντοτε τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου καί, ἀφαιρῶν τὰ 20 τοῦ 100, δικαίωμάτι μεσιτείας, ἐκ τοῦ προπληρωθέντος ἀντιτίμου αὐτῶν, τὸ δ' ὑπόλοιπον ν' ἀποστείλῃς ἐδῶ, μετὰ τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου τῶν ἀγοραστῶν, ὅπως ἐκδοθῶσιν ἐπ' [ὀνόματι] αὐτῶν τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ιδιοκτησίας. Παρόμοιαι διατάξεις διεβιβάσθησαν καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐμλιάκ Χουμαγιούν. Ἐπίσης, διὰ τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ διατάγματος, διεβιβάσθη εἰς ἐσὲ ἀντίγραφον καταστίχων. Ὅθεν, λαβὼν γνῶσιν τῶν ὡς ἀνωθι ὑψηλῶν μου Αὐτοκρ. διατάξεων, νὰ καταβάλῃς πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα συμμορφωθῇς ἀκριβῶς καὶ κατὰ γράμμα μὲ τὰς διατάξεις ταύτας.

2

Ἡ μία ἀναφορὰ τῶν Ναουσαίων

Στὸν ἴδιο φάκελο περιέχονται καὶ δύο ταυτόχρονες (30.11.1876) ἀναφορὲς Ναουσαίων, οἱ ὁποῖες σώθηκαν στὸ πρωτότυπὸ τους. Δὲν ἀναφέρεται σ' αὐτὲς ποιὸς ἢ ποιοὶ ἦσαν οἱ παραληπτές τους. Πάντως, ἀπὸ ὅσα γράφονται στὰ ἐπόμενα ἔγγραφα (4 κ.έ.), τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης προκύπτει ὅτι καὶ οἱ δύο προορίζονταν γιὰ τὸν Ἑλληνα Πρεσβευτὴ στὴν Πόλη. Ἀπὸ τὰ ἴδια διαβιβαστικά, συνοδευτικά ἔγγραφα (βλ. τὰ ἀριθ. 4 καὶ 7 ἔγγραφα) μαθαίνουμε ὅτι ἀναφορὰ ἢ ἀναφορὲς στάλθηκαν καὶ σὲ δύο ἄλλους

Προξένους της Θεσσαλονίκης, όπως και (μέ τη διαμεσολάβηση του Έλληνα Γενικού Προξένου της Θεσσαλονίκης) στον έμπορο Μενέλαο Νεγρεπόντη στην Πόλη. Τό πίο πιθανό λοιπόν είναι ότι γράφτηκαν, οί δύο αναφορές, σέ πολλά πρωτότυπα, συντάχθηκαν δέ μέ δύο διαφορετικά περιεχόμενα (άλλά μέ τό ίδιο αίτημα) γιά νά χρησιμοποιηθοῦν ανάλογα γιά περισσότερους τελικούς αποδέκτες.

Ἡ μία από αυτές είναι γραμμένη σέ δύο πολύ μεγάλες κόλλες και φέρει (πάνω δεξιά) χειρόγραφη ἀρίθμηση (10819). Στό τέλος έχουν τεθεῖ οί σφραγίδες («βουλαί») ἔξι συνοικιῶν-ἐνοριῶν («μαχαλάδων»)¹, ἐνῶ γιά τις δύο ὑπόλοιπες, πού οί σφραγίδες τους χάθηκαν, δηλ. τῶν μαχαλάδων τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς και τῶν Ἁλωνίων, ὑπέγραψαν οί κοινοτικοί ἐκπρόσωποί τους («μουχτάρηδες»). Ἀκόμα ὑπέγραψαν και 28 Ναουσαῖοι (βλ. και εἰκ. 2).

Τό περιεχόμενο τούτης τῆς αναφορᾶς είναι τό ἑξῆς:

α) Στήν ἀρχή αἰτιολογοῦν τό δικαίωμα, πού ἔχουν οί ἄνθρωποι γενικά, νά ζητοῦν τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀδικίας πού τους γίνεται, γιατί δέν τηροῦνται οί νόμοι.

β) Ὑστερα ἐκθέτουν τό πρόβλημά τους γράφοντας ότι (μετά τήν ἐκδοση τοῦ νόμου γιά τήν ἐπιβολή τοῦ φόρου τῶν οἰκοδομῶν, τῶν γαιῶν και τῶν ἐπιτηδευμάτων) στάλθηκε στή Νάουσα ἀπό τή Θεσσαλονίκη ἕνας Τοῦρκος ὑπάλληλος, ὁ Ζκά βέης, γιά νά κάνει τήν ἐκτίμηση τῆς ἀξίας τῶν ἰδιοκτησιῶν τους και γιά τόν σκοπό αὐτό προσκόμιζαν τους τίτλους τους και ὑπέγραφαν σχετικά ἔγγραφα. Ὅταν ὅμως ἐπιστράφηκαν οί κατάλογοι ἀπό τή Βέροια στήν ἐφορευτική ἐπιτροπή τῆς Νάουσας, γιά νά ἐπικυρωθοῦν, κάποιος Τοῦρκος, κάτοικος τῆς Νάουσας παρατήρησε ότι οί σχετικές ἔγγραφες δέν ἀνταποκρίνονταν στήν ἀλήθεια και στήν πραγματικότητα και συγκεκριμένα ότι ἡ ἀξία τῶν ἰδιοκτησιῶν εἶχε ὑποτιμηθεῖ στό $\frac{1}{3}$ και ἔτσι ζητήθηκε νά καταβληθοῦν τριπλάσια ποσά. Οἱ Ναουσαῖοι φορολογούμενοι κατέφυγαν στον Τοῦρκο διοικητή τῆς Βέροιας, ζητώντας καινούργια ἐκτίμηση. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀρμόδιοι φυλάκισαν τους 50 σπουδαιότερους Ναουσαίους, γιά νά παραδειγματίσουν και γιά νά ἐκφοβίσουν τους ὑπόλοιπους,

1. Γιά τους «μαχαλάδες», συνοικίες-ἐνορίες τῆς Νάουσας βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη. Οἱ Μακεδόνες, ὀ.π., σ. 290 ἢ 288, ὅπου ἀναφέρονται τά σπίτια («μετόχια») πού εἶχαν οἱ (ἐνοριακές) ἐκκλησίες, δηλαδή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς και τοῦ Σωτήρος, ὅπως και τά μετόχια τῶν Ταξιαρχῶν, τῆς Ὑπαπαντῆς, τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου και τοῦ Σωτήρος. Ὁ Βασ. Δημητριάδης, ὀ.π., σ. 248, γράφει ότι οἱ συνοικίες ἦσαν ἐννιά και συγκεκριμένα: 1) τοῦ Ἁλωνιοῦ, 2) τοῦ Κιοσκιοῦ, 3) ἡ Μεγάλη συνοικία, 4) τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, 5) τῆς Παναγίας, 6) τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, 7) τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, 8) τοῦ Ἁγίου Σωτήρος και 9) τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅσες δηλαδή ἦσαν και οἱ ἐκκλησιές τῆς πόλεως. Βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, ὀ.π., σ. 29.

καὶ ἔγραψαν στὸν διοικητὴ τῆς Θεσσαλονίκης ὅτι ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς τῶν Ναουσαίων ἦταν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴ φορολογία. Ὁ διοικητὴς ἔστειλε τὴ διαταγὴ νὰ μεταφέρουν ἐκεῖ τοὺς φυλακισμένους, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ τοὺς ἔκλεισαν στὶς ἐγκληματικὲς φυλακὲς τῆς πόλεως, ὅπου καὶ τοὺς ἄφησαν πολὺ χρόνο χωρὶς νὰ ἀπολογοῦν.

Τελικὰ, μετὰ πολλὰς ἀναφορὰς, τοὺς δέχθηκε ὁ γενικὸς διοικητὴς, ὁ ὁποῖος ἔδειξε στὴν ἀρχὴ πῶς τάχα τοὺς δικαίωσε, ἀλλὰ τελικὰ τοὺς συνέστησε νὰ πληρώσουν τὰ ποσὰ ὅπως αὐξημένα διυμορφώθηκαν, γιατί εἶχαν ἐπικυρωθεῖ οἱ κατάλογοι, ἀφοῦ ἐκδόθηκε τὸ σχετικὸ διάταγμα τῆς Πύλης καὶ δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ τροποποίησή τους, τοὺς ὑπέδειξε ὅμως ὅτι μπορούσαν νὰ ζητήσουν ἀναθεώρηση τῶν καταλόγων ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια. Ἔτσι, οἱ Ναουσαῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ πληρώσουν τὰ νέα ποσὰ.

γ) Ὅταν πέρασαν τὰ πέντε χρόνια, ἀναφέρθηκαν στὸν καινούργιο διοικητὴ τῆς Θεσσαλονίκης Ἐσρέφ πασά, ὁ ὁποῖος ὅμως τοὺς διέταξε νὰ πληρώσουν, ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα χρόνια, καὶ νὰ ἀφήσουν τίς δυστροπίες, ἐνῶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν («βακουάτ μουσιουρή») ὑπεδείκνυε μὲ ἐγκύκλιό του, νὰ γίνεται προσεκτικὰ καὶ δίκαια ἡ ἐκτίμηση τῆς ἀξίας τῶν ἀκινήτων, γιατί ἔτσι θὰ ἀποφευγόταν ἴσως καὶ ἡ καθυστέρηση ποὺ παρουσιαζόταν στὴν εἴσπραξη τῶν σχετικῶν φόρων.

δ) Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀξίωματοῦχοι ἦσαν ἀνένδοτοι καὶ ἔτσι ἡ ζωὴ τῶν Ναουσαίων ἔγινε προβληματικὴ καὶ δύσκολη, γι' αὐτὸ καὶ ζήτησαν τὴ συμπαράσταση τοῦ Ἑλληνα πρεσβευτῆ στὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὸ κείμενο τῆς ἀναφορᾶς εἶναι τὸ ἑξῆς:

Τὸ ἀναγέρεσθαι καὶ αἰτεῖν θεραπείαν τῶν ἐκνόμως προσγενομένων ἀδικημάτων εἶναι δικαίωμα παντὸς ἀνθρώπου ἐν οἰαδήποτε πολιτείᾳ καὶ ἂν εὐρίσκειται. Ἐπὶ τοιαύτης τινὸς δικαιολογ/ητικῆς βύσεως ἐρεϊδόμενοι καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀποκαμόντες ἐκ τοῦ ἀδυσωπύτου τῆς Κυβερνητικῆς δικαιοσύνης, προστρέχομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι, αἰτοῦντες παρήγορόν τινα θεραπείαν τῶν καθ' ἡμᾶς, καί, εἰ δυνατόν, ἀναστολὴν τῶν ὀσημέριαι πραττομένων.

Ἐν παντὶ κράτει ὑπάρχουσι νόμοι, διακινοῦντες καὶ διατυποῦντες, οὕτως εἰπεῖν, τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὸ Δημόσιον, ὑποβασταζόντων τὰ βάρη αὐτοῦ διὰ τῶν φόρων, οὓς αὐτῶν δικαιοματικῶς χορηγοῦσι, καὶ συμβαλλόντων τὸ καθ' ἑαυτοῖς εἰς τὴν εὐρωθμον καὶ κανονικὴν τῆς Κυβερνητικῆς μηχανῆς λειτουργίαν. Ὡς ἐκ τῶν δικαιομάτων ὁμοῦς τούτων ἀναλαμβάνει τὸ Δημόσιον καὶ ὑποχρεώσεις, παρέχον προστασίαν. Παρ' ἡμῶν ὅμως, ἢ διὰ τῶν νόμων τῶν δικαίων περιφροῦρησις εἶναι ἄγνωστος, διότι ποὺ μὲν κατοδηλιεύονται, ἀλλαγῶ δὲ ἀθαιρέτως καταπατοῦνται.

Πρὸ πενταετίας περίπου ἐξέδοτο νόμος, δι' οὗ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος ὁ τῶν οἰκοδομῶν, γαιῶν καὶ λοιπῶν ἐπιτηδεματῶν φόρος. Οἱ ἄνθρωποι, αἰσθα-

νόμενοι τὰς ὁσημέραι αὐξανούσας τοῦ Δημοσίου ἀνάγκας, συνήνεσαν. Εἰδικὸς δ' ἐκ Θεσσαλονίκης ὑπάλληλος, ὁ Ζκά-βέης, πρὸς διατίμησιν ἀπεστάλη, πάντες δὲ προσαγαγόντες τοὺς αὐτῶν τίτλους, ὑπέγραψαν, ἀναγνωρίζοντες τὴν διατίμησιν ὡς πρὸς τὴν ἀγοραίαν τῶν κτημάτων τῶν ἀξίαν, ἐν ἧ καὶ ὁ ὑπάλληλος συνήγει. Ἄμα τῇ ἀποπερατώσει, ὁ Ζκά-βέης μεταβαίνει εἰς Βέροιαν, ἐξ ἧς ἀποστέλλονται καὶ οἱ κατάλογοι, πρὸς ἐπισφράγισιν παρὰ τῆς ἐδῶ ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς. Τοὺτους ὅμως παρατηρήσας Ὁθωμανὸς τις ἐγχώριος εὔρε νόθους καὶ πασαμεμορφωμένους, ἡ δὲ ἀξία τῶν κτημάτων ἀνήρχετο εἰς τὸ τριπλοῦν τῆς πρωτογράφως γενομένης. Οἱ πολῖται ἀρνοῦνται τὴν ἐγκρισιν τοιούτων καταλόγων καὶ ἀναφέρονται εὐσεβῶς εἰς τὴν ἐν Βεροῖα Διοίκησιν, αἰτοῦντες νέαν διατίμησιν. Οἱ ἐν Βεροῖα ὅμως πρὸς σαγήνευσιν τῆς ἀπειθείας τῶν καὶ παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων ρίπτουσι πενήτηκοντα τῶν καλλιτέριων εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ γράφουσιν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅτι οἱ Ναουσαῖοι ἀπορρίπτουσι κατ' ἀρχὴν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν καταλόγων πρὸς ἀποφυγὴν πληρωμῆς. Εἰς ταῦτα πεισθεῖσα ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ Διοίκησις, διατάσσει ἀμέσως τὴν τῶν κρατουμένων ἐκεῖ ἀποστολὴν, ὅπως ζητήσῃ λόγον τῆς τοιαύτης καταστάσεως δῆθεν, ἐνῶ ταῦτα πάντα συνενεργοῦντο ἐν γνώσει τῆς. Ἡ εἰς Θεσσαλονίκην θέσις τῶν δυστυχῶν συμπολιτῶν μας ἦτο πικροτέρα, διότι, ριφθέντες ἐν ταῖς τῶν κακούργων φυλακαῖς, ἀπὸ σκοποῦ ἀνεβάλλετο ἡ ἐξέτασις τῶν, ὅπως ἀποκαμόντες ἐνδῶσσι, ἰέλος δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν εἰσήχθησαν εἰς τὴν Αὐτοῦ ἐξοχότητα τὸν γενικὸν Διοικητὴν. Ὁ τότε Βαλῆς, ἀκροασάμενος αὐτῶν, ἐδικαίωσε τὰς ἐνστάσεις τῶν, τελευτῶν ὅμως παρετήρησεν ὅτι, ἐπειδὴ ἐξεδόθη τὸ περὶ τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποσταλέντων καταλόγων σχετικὸν διάταγμα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τροποποιηθῇ. Ἐπομένως, ἔμελλον νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς κειμένας διατάξεις, ἐδήλωσεν ὅμως αὐτοῖς σαφῶς, ὅτι ὑπάρχει σχετικὸς κανονισμὸς περὶ τῆς ἐν γένει διατιμῆσεως, ὅστις διατάσσει τὴν μετὰ πενταετίαν ἀναθεώρησιν τῶν καταλόγων. Ἐνέδωσαν οἱ δύσμοιροι καὶ ἀνέμενον, ὡς οἱ ἐν Βαβυλῶνι Ἑβραῖοι, τὴν λῆξιν τῆς ἀφορήτου πενταετίας.

Παρήλλου τέλος ἡ θλιβερὰ πενταετία, καὶ ὁ τόπος πρὸς στιγμὴν ἐφάντασθη ἀνάπανταν τῶν δεινῶν του. Ἀναφέρεται μετὰ προθυμίας καὶ πεποιθήσεως ἀπαλλαγῆς τῶν δοκιμασιῶν του εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὁ νῦν Βαλῆς Ἐσρέφ πασιῦς, ἀντὶ πάσης ἄλλης θεραπείας, παραγγέλλει ἡμῖν ἀποτόμως τὴν ἐκ νέου ἀποδοχὴν τῶν συντεταγμένων καταλόγων, καὶ ὅτι δυστροποῦντες φέρομεν (σελ. 2) τὰς αἰτιάσεις ταύτας, ἐνῶ ἡ περιουσία μας οὐδόλως εἶναι ὑπερόγκως βεβαρυνμένη. Ἐνῶ δὲ ταῦτα διατάπτει ὁ Βαλῆς μας, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστέλλεται ἐγκύκλιος τοῦ Βακονάτ Μουσιουρῆ (ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν) πρὸς τοὺς κατ' ἐπαρχίας Οἰκονομικοὺς Ἐφόρους, δι' ἧς παρατηρεῖ αὐτοῖς, ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἐτησίους ἀπολογισμοὺς τῶν ἐγγείων φόρων τοῦ δλου Κράτους παρουσιάζονται πολλὰ καθυστερούμενα (μπεκαέδες), διὰ τοῦτο καλὸν εἶναι ὅπως ἀκριβῆς καὶ δικαία τῆς τῶν κτημάτων διατιμῆσεως ἐπιθεώρησις γίνῃ,

ἵνα μὴ τὰ ἀτοπίματα ταῦτα τῶν ἀνωμάτων ἔλλειμμάτων προέρχωνται ἐκ τῶν πρὸ πενταετίας ἀδικημάτων.

Εἰς πάντα ὁμοῦς ταῦτα τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παραγγέλματα κωφεύοντες οἱ Διοικηταί μας, οἱ νέοι οὗτοι Ρωμαῖοι ἑπαρχοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἀναισθητοῦσιν εἰς πᾶσαν ἡμῶν αἴτησιν, μὴ συνεπιφέρουσαν ἑτέραν τινὰ δύναμιν, ἐπίκουρον πρὸς κάμψιν εὐχερῆ τῆς χαλυβδίνης καρδίας των. Ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἱερὰ αὐτῆ δύναμις, πρὸ πολλοῦ ἐφυγαδεύθη ἐκ τῶν χωρῶν μας, οἱ δὲ νόμοι, χρησιμεύοντες μόνον ὡς μορμολύκεια, πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν δικαίων ἀπαιτήσεων καὶ ἱκανοποίησιν τῶν ἰσχυρῶν, κατέστησαν νεκρὸν γράμμα.

Ἡ ὕπαρξις ἡμῶν, Ἐξοχώτατε, κατέστη προβληματώδης. Ἡ ἐνεστώσα κακοδιοίκησις ὕψωσεν ὑπὲρ ποτε θρασεῖαν τὴν αὐτῆς κεφαλὴν. Ἀπειλούμεθα ἐν ἐκάστη ἡμῶν ἐπιχειρήσει, ὑβρίζομεθα, δερόμεθα ἀνηλεῶς, καὶ ζητοῦντες τὴν τήρησιν τῶν ὑπὸ τῶν νόμων ρητῶς κεκανονισμένων, ριπτόμεθα εἰς τὰς φυλακάς, δίκην κακούργων.

Ἀπηνόησαμεν, Ἐξοχώτατε, καὶ ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων καταπίεσεων καὶ τῆς κυμανομένης ἀσφαλείας, ἐπειδὴ δὲ μάτην παντὸς μέσου ἐπειράθημεν πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δικαίων μας παρὰ τοῖς κρατοῦσι, καὶ ἐπειδὴ ἡ πᾶσα Εὐρώπη ὁμοφώνως τὴν βελτίωσιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ λαῶν ἐπιζητεῖ, διὰ τοῦτο προστρέχομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι, ἐξαιτούμενοι τὴν δικαίαν αὐτῆς εὐμένειαν, καὶ παρακαλοῦμεν αὐτήν, ὅπως συστήσῃ τὴν αἴτησιν ἡμῶν, ὅπου δεῖ.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ πρὸς Ὑμᾶς ἐξαιρέτου σεβασμοῦ ἡμῶν
Τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ταπεινοὶ θεράποντες.

(Ἐξὶ σφραγίδες μαχαλάδων μὲ τουρκικὰ γράμματα).

(δεξιὰ: Βοῦλαι ἀπολεσθεῖσαι)

Μαχαλ(ᾶ) Ἀγί(ας) Παρασκευῆς

Ὁ Μουχτάρης

» Γρηγόριος Ζαφίριου

Μαχαλᾶς Ἀλιώνια

Ὁ Μουχτάρης

Ζαφύρης Γεωργεῖου

(Ἀκολουθοῦν τρεῖς σειρὲς ὑπογραφῶν).

(Ἀριστερά, στὸ ἄκρο:)

» (κενὸ)

» Ἰωάννης Γ. Σομανίτζα

» Ν. Χ. Πετρίδης

» Ἀντώνιος Κ. Περδικάρης

» Δημήτριος Γ. Χ. Παράσχης

» Γεωργίος Ἀγγελάκη Νάνου

» Γεώργιος Θεολόγης

» Δημήτριος Πλαταρίδης
 » Δήμος Τζίτζη(;)
 » Δημ. Γ. (ἢ Δ.) Μπίλης

(στό κέντρο:)

» (κενὸ)
 » (κενὸ)
 » Κ. Ἀγγελάκης
 » Μανουήλ Α. Μπέλλας
 » Ἰ. Χ(ατζῆ) Γρηγοριάδης
 » Χ. Γιάν. Χ: θεοδοσιάδης
 » Χ. Ν. Γούγκουρας

Α. Γεοργιάδης
 Μηνῆς Στέργιον
 γιάννης αγγελου
 δημήτρι παναγιῶτι

(δεξιά:)

δημήτριος φιλίππου
 Γ. Κ. λαπαβίτζας
 Χριστους κοσταντινο
 Χρίστους ιωάνου
 Ιω. Δ. μπλατζότη
 Ἀντώνιος τζίκρας(;)
 Ἀθανάσιος δημητρίου
 Ἀναστάσιος....
 Κωνσταντίνος Γ. Χα(τζῆ) παράσχης
 Δημήτριος Κ. γαλάνης

3

Ἡ ἄλλη ἀναφορὰ τῶν Ναουσαίων

Ἡ ἄλλη, ἀλλὰ ταυτόχρονη (30.11.1876) ἀναφορὰ κατοίκων τῆς Νάου-
 σας ἀπευθύνεται καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν Ἑλληνα πρεσβευτὴ τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως καὶ εἶναι γραμμένη σὲ τρεῖς μεγάλες κόλλες, ὅμοιες μὲ τῆς προη-
 γούμενης, καὶ ἔχει ἀριθμηθεῖ (πάνω δεξιά) μὲ τὸ χέρι (13.869 ἢ 13.819). Στὸ
 τέλος ὑπάρχουν οἱ σφραγίδες ἕξι ἐνοριῶν, γιὰ τὶς ὑπόλοιπες ὅμως δύο γρά-
 φεται ὅτι χάθηκαν καὶ ὑπογράφουν οἱ «μουχτάρηδες». Ὑπογράφουν 29 Ναου-
 σαῖοι, δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ὑπέγραψαν καὶ τὴν ἄλλη ἀναφορὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι
 δύο, οἱ Δ. Τζιότζου(;) καὶ Χρίστου νικολάου, ἐνῶ δὲν τὴν ὑπογράφει ὁ Δ.
 Γεωργιάδης, ποὺ ὑπέγραψε στὴν πρώτη. Ἐξάλλου, μερικὲς ὑπογραφὲς πα-
 ρουσιάζουν μικρὲς διαφορὲς στὶς δύο ἀναφορὲς.

Τὸ περιεχόμενο τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς (ποῦ εἶναι πολὺ πιὸ ἀξιόλογο σὲ σύγκριση μὲ τὴν πρώτη ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ νομικὴ ἔκδοση) ἔχει ὡς ἑξῆς:

Οἱ Ναουσαῖοι προστρέχουν γιὰ ἀκόμα μιὰ φορά στὶς ὑπηρεσίες τοῦ Ἑλληνικοῦ πρεσβευτῆ στὴν Πόλη καὶ ζητοῦν τὴ βοήθειά του γιὰ τὴν προστασία τῆς περιουσίας τους ποῦ κινδύνευε, ὅπως καὶ ἡ ζωὴ τους.

Πιὸ συγκεκριμένα:

α) Στὴν ἀρχὴ διατυπώνονται ὀρισμένες σκέψεις γιὰ τὴν ἀξία τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἀναφέρονται λίγα καὶ γιὰ τὶς σχετικὲς διατάξεις τοῦ ὀθωμανικοῦ δικαίου.

β) Στὴ συνέχεια γράφεται ὅτι: Ἡ πόλη τους καταστράφηκε (1822) ἀπὸ τὸν τότε Τοῦρκο διοικητὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ κάτοικοί της σκοτώθηκαν ἢ γλύτωσαν στὶς γειτονικὲς πόλεις καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ὄταν ὅμως τέλειωσε ἡ ἐπανάσταση, ὁ σουλτάνος Μαχμούτ Β΄ συγχώρησε τοὺς ἐπαναστάτες, τοὺς ἀμνήστευσε καὶ ἔδωσε φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ σ' ὅσους ξαναγύρισαν στὸν τόπο τους, γιὰ τέσσερα χρόνια¹.

Σύμφωνα ὅμως μὲ τὸν «Ἱερὸν Νόμον» ἡ ἀκίνητη περιουσία τῶν ἐπαναστατῶν δημευόταν καὶ τὰ ἔσοδα κατέληγαν στὸ κρατικὸ ταμεῖο². Ὅμοια λοιπὸν ἀποφασίστηκε καὶ γιὰ τοὺς Ναουσαῖους, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως δὲν ἦταν τὸ ἀναμενόμενο, ἐνῶ καὶ οἱ ὑπόδουλοι Ἑλληνας ζητοῦσαν νὰ σταματήσει τὸ ἀβάστακτο τοῦτο καθεστῶς.

Γι' αὐτὸ ὁ σουλτάνος ἀναγκάστηκε νὰ ἐπανεξετάσει τὴν ὅλη κατάσταση καὶ δώρισε τὴ γῆ καὶ ἐπαναχορήγησε τὰ δικαιώματα, ποῦ εἶχαν οἱ ραγιάδες τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς Νάουσας, ἐκδίδοντας ταυτόχρονα φερμάνι.

Ἔτσι, ἡ περιουσία τῶν Ναουσαίων «... ἐγένετο πλήρης καὶ ἀληθῆς ἰδιοκτησία, τερλίκι-ἔρεζι μιμλουκί»³.

Ἡ φιλεργατικότητα τῶν κατοίκων μετέτρεψε ὅλους τοὺς γύρω πετρώδεις καὶ ἀκαλλιέργητους λόφους σὲ πετυχημένα ἀμπέλια καὶ τὰ σχετικὰ ἔσοδα ἦσαν μεγάλα, ἀφοῦ ἡ παραγωγὴ ἔφθασε τὶς 1.400.000 ὀκάδες σταφύλια, ἀπ' ὅπου παραγόταν καὶ τὸ περίφημο κρασί τῆς Νάουσας, ποῦ ἦταν καὶ παλιότερα ξακουστό⁴.

1. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 299-300, ἀριθ. 329, ὅπου γράφεται ὅτι ἀπαλλάχτηκαν (1830) οἱ ὑπῆκοοι ἀπὸ φόρους, γιὰτι εἶχαν ὑποστῆ ζημιές ἀπὸ τοὺς πολέμους.

2. Βλ. Ν. Ἐλευθεριάδου, Ἀνατολικαὶ μελέται, ὀ.π., σ. 25-40 καὶ 58-70, Α. Ζ. Καλλικλή, ὀ.π., σ. 14 κ.έ.

3. Βλ. Δ. Κ. Τσοποτοῦ, ὀ.π., σ. 71-76.

4. Βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, ὀ.π., σ. 54-56, ὅπου ἀναφέρονται καὶ οἱ Ἕπαινοι τῶν Γάλλων περιηγητῶν Πουκεβίλ καὶ Κουζινερέ. Πρβλ. Κωνσταντίνου Σ. Σπορέλα, Ἡ οἰκονομικο-εμπορικὴ καὶ πολιτιστικὴ δραστη-

Μέχρι πού καθιερώθηκε ό νόμος περί μεταγραφής, οί Ναουσαίτοι (όπως και οί υπόλοιποι) έπαιρναν τούς τίτλους κυριότητας («χοντζέτιω») από τόν ίεροδικαστή («κατή»), πού έκανε χρέη και ύποθηκοφύλακα, κατέβαλλαν δε μόνο τή φορολογία τής δεκάτης στό βακουφικό ίδρυμα τής πόλεως, γιατί εκεί τήν είχε άφιέρώσει ό σουλτάνος, έκχωρώντας τό σχετικό δικαίωμά του. Ύστερα όμως γεννήθηκε άμφισβήτηση, γιατί οί άρμόδιοι τής τουρκικής κυβερνήσεως ισχυρίζονταν ότι —δήθεν—όλόκληρη ή περιουσία τών Ναουσαίων έπρεπε νά ύπαχθει στις διατάξεις «περί βακουφίων». Όταν παλιότερα είχε δημιουργηθεί κάποιο άνάλογο θέμα, ό Τουρκος πρωθυπουργός («βεζύρης») έπεκύρωσε τήν έγκυρότητα του γνωστού φερμανιού (πού δημοσιεύτηκε πίο πάνω, άριθ. 1) και γλύτωσαν οί Ναουσαίτοι, γιατί και ό όθωμανικός άστικός κώδικας δικαίωσε τήν όρθή άποψη τών Έλλήνων, όπως προκύπτει από τήν παράθεση (στό κείμενο τής άναφορᾶς) τών σχετικῶν διατάξεών του.

Οί άρμόδιοι όμως τής Πύλης άμφισβητούσαν τά δικαιώματα πού είχαν 50 όλόκληρα χρόνια, με άποτέλεσμα νά προκύψουν διαφορές και νά παραμένουν φυλακισμένοι στις έγκληματικές φυλακές τής Βέροιας και τής Θεσσαλονίκης δύο χρόνια οί πίο άξιόλογοι κάτοικοι τής Νάουσας, με σκοπό νά τούς ύποχρεώσουν νά εγκαταλείψουν τις περιουσίες τους, άφου και σε νεώτερη διαταγή τής έπέμενε στις άπόψεις τής (ή τουρκική κυβέρνηση) και είχε τούς έγκλειστους σε επικίνδυνη αίθουσα, σε έποχή χειμώνα, χώρια πού κατοικηθίζονταν οί περιφερειακοί Τουρκοί διοικητές και άλλους (περισσότερους από 30) στις έγκληματικές φυλακές τής Βέροιας. Και όλα τούτα γίνονταν στην περίοδο πού οί ευρωπαϊκές δυνάμεις σκόπευαν νά επανεξετάσουν και νά βελτιώσουν τις σχέσεις τής Πύλης και τών Χριστιανών¹.

ριότητα τών Ναουσαίων τά χρόνια 1700-1822 (πολυγραφημένο), Θεσσαλονίκη 1973, σ. 12-13 και σημ. 18 τών σ. 39-40.

1. Για τά γεγονότα εκείνων τών χρόνων βλ. E. v. K o f o s, Greece and the Eastern Crisis 1875-1878, Θεσσαλονίκη 1975, τ ο υ Ι δ ι ο υ, Ή επανάσταση τής Μακεδονίας κατά τό 1878, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 11 κ.έ., Ίωάννου Σωτ. Νοτάρη, Άνέκδοτα έγγραφα για τήν επανάσταση του 1878 στη Μακεδονία (Άρχειον Στεφάνου Νικ. Δραγούμη), Θεσσαλονίκη 1966, σ. 21-28, Στεφάνου Ι. Παπαδοπούλου, Οί επαναστάσεις του 1854 και 1878 στη Μακεδονία, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 59-65. Τά γεγονότα τούτα εντάσσονται στα πλαίσια του λεγόμενου Άνατολικού Ζητήματος, για τό όποιο βλ. Μ. Θ. Λάσκαρι, Τό Άνατολικόν ζήτημα (1800-1923), τ. 1 (1800-1873), φωτοαντύπωση στις εκδόσεις Π. Πουρναρά, με πρόλογο του καθηγητή Ίω. Κ. Χασιώτη, Θεσσαλονίκη 1978, κυρίως σ. 275 κ.έ., Σ. Θ. Λάσκαρι, Διπλωματική ιστορία τής Ελλάδος (1821-1914) Άθήναι 1947, σ. 136 κ.έ. και Νικολάου Β. Βλάχου, Τό Μακεδονικόν ως φάσις του Άνατολικού Ζητήματος, 1878-1908, Άθήναι 1935. Άπό τήν παλιότερη βιβλιογραφία βλ. και Έπαμεινώνδα Κ. Κυριακίδου, Ιστορία του συγχρόνου έλληνισμού, τ. 2, Άθήναι 1892, σ. 505 κ.έ. Άλλωστε, είχε προηγηθεί και ό Κριμαϊκός πόλεμος (1853-1856), όποτε άρχισε νά φαίνεται καθαρά ότι πλησίαζε πιά ή

Γι' αυτό ζητούσαν τη διαμεσολάβηση του Έλληνα πρεσβευτή στην Πύλη, για να πάψουν οι ταλαιπωρίες και οι φυλακίσεις τους.

Το κείμενο της πιο πάνω αναφοράς είναι το εξής:

Οί βαθυσεβάστως ύποφαινόμενοι κάτοικοι τής πόλεως Ναούσης, στηριζόμενοι εις τήν ιδιάζουσαν προθυμίαν, ήν αείποτε επιδεικνύει ή 'Υμετέρα 'Εξοχότης πρὸς ανακούφισιν [ἐκ] τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων δοκιμασιῶν, ἃς πάντοτε, ἀπό τινος δ' ἐπαισητότερον, ὑφίσταται ὁ τής 'Οθωμ. Αὐτοκρατορίας χριστιανικὸς λαός, προστρέχοντες πρὸς 'Υμᾶς, σὺν τῇ πεποιθήσει ὅτι δὲν θὰ ἀπορρίψητε τήν αἴτησιν ἡμῶν, ἐρειδομένην ἐπὶ τῶν ἀπαραβιάστων δικαίων τοῦ τε 'Αστυκῶδ καὶ Πολιτικῶδ ἡμῶν νόμου.

'Εξοχώτατε, τὸ προστατεύειν τήν ιδιοκτησίαν καὶ τὸ θεωρεῖν αὐτὴν ἱερὰν καὶ ἀπαραβιάστον εἶναι ἐκ τῶν κριωτέρων τεκμηρίων ἀγαθῆς διοικήσεως. Διὰ τῆς ιδιοκτησίας καθιεροῦται ἡ ἀτομικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, καθιστῶσα οὕτω φιλοπονωτέραν τὴν ἀτομικὴν θέλησιν καὶ τὴν πολιτείαν μᾶλλον εὐπραγοῦσαν. 'Αλλ' ἡ ιδιοκτησία εἶναι σεβαστή, οὕσα προῖον αὐθαίρετου βίας; Βεβαίως ὄχι, ὁπότεν στηρίζεται ἐπὶ γεγονότων, παρεχόντων τὸ τοιοῦτο δικαίωμα, προερχομένου ἐξ ἀγοραπωλησίας ἀληθοῦς ιδιοκτήτου, ἢ ἐκ δωρεῆς ἱεροῦ προσώπου (ὅπερ τὰ μάλα τοῖς Τούρκοις σεβαστὸν) καὶ δι' οὗ ἐπέρχεται πλήρης κυριότης («ρεκαμπί»), κατὰ τὸν ἱερὸν τῶν νόμον. 'Ημεῖς, ἐξοχώτατε, στηρίζομεν τὰ δικαιώματα τῆς ἡμετέρας ιδιοκτησίας ἐπὶ γεγονότων πασιδύλων, δι' ἐπισήμου μάλιστα ἐγγράφου διατάγματος, ἐπικυρωμένων. Καί, ἵνα καταστήσωμεν ταῦτα δῆλα ὑμῖν ἐπιτραπῆτω ἡμῖν ν' ἀνατρέξωμεν ἱστορικῶς εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν γέννησιν.

Κατὰ τὸ 1822 ἡ πατρίς ἡμῶν, τὴν τύχην πολλῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων ὑποστάσα, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ τότε Βαλῆ 'Αμποῦλ- 'Αμποῦτ Πασιά, ἐκ δὲ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἄλλοι μὲν ἐξηνδραποδίσθησαν, ἕτεροι δὲ εἰς τὰς πέριξ πόλεις καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους μετέβησαν. Μετὰ τὸ πέρασ ὁμοῦ τοῦ ἀγῶνος, ὁ τότε κρηναρχὼν μεγαλοφυῆς σουλτάνος Μαχμούτ, Θέλων, ὅπως καὶ τὰς κατερειπωθείσας χώρας συνιοκίση, καὶ τὰ μεταρρυθμιστικὰ αὐτοῦ σχέδια εὐκολώτερον ἐφαρμόσῃ, ἐκήρυξε πλήρη ἀμνηστίαν, καὶ ἐντελεῖ τετραετῆ ἀπέλειαν, εἰς τοῖς ἐπανελθόντας εἰς τὰς ἐστίας τῶν.

κατάρρευση τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Βλ. Δ ό μ ν α ς Δ ο ν τ ᾶ, 'Η Ἑλλάς καὶ αἱ δυνάμεις κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, Θεσσαλονικῆ 1973. Ἐξάλλου, τὴν ἴδια χρονιά (1876), ποῦ οἱ Ναουσαῖοι ἔστειλαν τίς δύο πιο πάνω αναφορές τους καὶ ζητούσαν προστασία, ἡ κατάσταση στῆ Θεσσαλονικὴ ἦταν πολὺ τυραγμένη, ἀφοῦ λίγους μῆνες πρὶν διαδραματίστηκαν ἐκεῖ σοβαρὲς ὀχλοκρατικὲς συγκεντρώσεις τῶν Μωαμεθανῶν, ποῦ τὸ ἀποκορύφωμά τους ἦταν ἡ σφαγὴ (6 Μαΐου 1876) τῶν Προξένων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Βλ. σχετικὰ στοῦ 'Α π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς Θεσσαλονικῆς κατὰ τὸν Μάιο τοῦ 1876 καὶ οἱ ἐπιδράσεις τους στὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα, «Μακεδονικὰ» 2(1941-1952)193-262, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Ἐπειδὴ δὲ συμφώνως τῷ Ἱερῷ νόμῳ, ἡ γῆ τοῦ κυρίου ἐστί, πᾶς δὲ τῶ ἀπολύτῳ κυριάρχει ἀπειθῶν καὶ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ θέλησιν ἀθετῶν, τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκχωρούμενον αὐτῷ δικαίωμα ἀπόλλυσι. Τούτοις, συνεπῶς, καὶ οἱ ἡμέτεροι πατέρες τῆς ἀκινήτου αὐτῶν περιουσίας ἐστερήθησαν, καὶ αἱ πρόσδοι τῶν κτημάτων αὐτῶν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸ Ταμεῖον (ἐμλιὰκ) εἰσῆρχοντο. Ἐνεκεν ὅμως τοῦ ἀγόνου συστήματος τῆς ἐπιμόρτου καλλιέργειας καὶ συνεπιείμῃ ἐκλιπαρήσειν, ὁ αὐτὸς σουλτάνος ταυτοχρόνως, δι' ἐπισήμον διατάγμα-τος, ἐδώρησατο εἰς Ψαρρὰ, Χίον, Κηδωνίας καὶ Νάουσαν τὴν ἀκίνητον αὐτῶν περιουσίαν (σελ. 2). Ἐκτοτε, λοιπόν, ἀφοῦ ἡ μὲν περιουσία ἡμῶν ἐγένετο πλήρης καὶ ἀληθῆς ιδιοκτησία (τεμλίκι-ἔρεζι-μιμλουκί), ἡ δὲ φιλοπονία ἡμῶν ἀναπτυχθεῖσα μετέβαλεν ὀλοκλήρους ἀπροσόδους καὶ πετρώδεις λόφους εἰς ὠραίους ἀμπελῶνας, προσόδους οὐκ εὐκαταφρονήτους (1,400.000 δκάδ. στα-γνλ. ἔτησίως) ἀποφέροντας καὶ θέαν τὰ μάλα ἐπίζηλον παρέχοντας.

Μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ περὶ μεταγραφῆς νόμου ἔγγραφα ιδιοκτησίας, ἦτοι χωντζέτια, ἐλαμβάνομεν παρὰ τοῦ κατῆ (juge di rai), ἐκκληρουῶντες καὶ ἔργα ὑποθηκοφύλακος, ὅπως καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις. Τὴν δεκάτην δὲ μόνον ὁ αὐτὸς μεγαλόδωρος δωρητῆς ἀφιέρωσεν εἰς τὸ βάκφι. Ἀπορίας δ' ἄξιον εἶναι, τῇ ἀληθείᾳ, ποῦ στηριζόμενοι οἱ νέοι τῆς Τουρκίας οἰκονομολόγοι θέ-λουσι νὰ ὑπάγωσι τὴν ἡμ. χώραν εἰς τὸν περὶ βακουφίων νόμον. Καὶ ἄλλοτε ἠνωχλήθημεν παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Βακουφίων, ἀλλὰ δυνάμει τοῦ περὶ ἐκ-χωρήσεως φερμανίον, οὐ μόνον ἀτηλλάγημεν, ἀλλ' ἠξιώθημεν καὶ βεζιρικής διαταγῆς, προσεπικυρούσης τὸ γνήσιον τοῦ ρηθέντος φερμανίου. Ἡ δεκάτη δὲν εἶναι δικαίωμα ἐπιθεάζον τὴν ιδιοκτησίαν, ἀλλ' ἔμμεσός τις φόρος, χο-ρηγούμενος πρὸς ἀνακούφισιν τῆς πολιτείας, ἀδιαφορῶν ὁ φορολογούμενος, καὶ μάλιστα ἐν Τουρκίᾳ, ἂν ἡ χρῆσις εἶναι σχετικὴ ἢ μή.

Ἐκτὸς δ' ὄλων τούτων ἔρχεται εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν καὶ ὁ πολ. Κῶδιξ, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἰσχύων τοῦ Κράτους νόμος. Οὗτος, ποιούμενος λόγον περὶ ιδιοκτησίας, λέγει τὰ ἐξῆς ἐν τῷ Δ' περὶ γαιῶν νόμον ἄρθρω: Αἱ ἀφιερωθεῖσαι γαῖαι εἶναι δύο εἰδῶν: Α'. Αἱ ἀληθῶς ιδιόκτητοι γαῖαι, ὡς συμφώνως τῷ Ἱερῷ νόμῳ ἀφιερωθεῖσαι. Ἡ ιδιοκτησία καὶ τὰ κατοχικὰ δικαιώματα τῶν τοιούτων γαιῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀφιέρωμα, ἐπ' αὐτῶν δὲ δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ πολιτικοῦ νόμου (κανοῦν), ἀλλὰ διέπονται ἀπὸ τοὺς ὄρους, οὓς ἔθεσεν ὁ δωρητῆς. Β'. Αἱ γαῖαι, αἱ ἀποσπαθεῖσαι κ.τ.λ. Βεβαίως, ὁ πολιτικὸς νόμος ἰσχύει, ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν τοῦ δικαιώματος γέννησιν, ὑφίσταται ὅμως ἡ τῆς παραγραφῆς καθιέρωσις, ὡς οὐσα δημοσίας τάξεως δικαίωμα. Ἐξ ὄλων, λοιπόν, τούτων ἔπεται, ὅτι οὐδεμία, κατὰ τὸν Ἱερὸν τῶν Τούρκων νόμον, θέλησις εἶναι τῆς τοῦ σουλτάνου ἱερωτέρα, καὶ οὐθενὸς τὸ δώρημα τελειότερον τοῦ ἐκπρο-σωποῦντος τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

Πόθεν, λοιπόν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγρόμενοι τὸ δικαίωμα ἐπιτάτ-τουσιν ἡμῖν, λέγοντες, οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς ιδιοκτησίας σας ἔχετε, ἦν ἐπὶ

πεντήκοντα δλα ἔτη καρπούμεθα, δυνάμει τίτλον ἐγκύρου, κατὰ τοὺς κειμένους νόμους; Ἐπὶ ἔτη δὲ δύο κατακρατοῦσι τοὺς ἐγκριτωτέρους τῶν πολιτῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς Βεροίας καὶ Θεσσαλονίκης καὶ μεταχειρίζονται πᾶν μέσον πρὸς ἐκβίασιν τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅπως συναινέσωμεν εἰς τὴν ἐπισφράγισιν τῶν διαταγῶν (σελ. 3) των καὶ ἐκχωρήσεων αὐτοῖς τὰς περιουσίας μας.

Ἦδη δ' ἐτέραν διαταγὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κομίσαντες, ἄνευ καταχωρήσεως προσήκοντος ἄρθρου, σχετικοῦ κανονισμοῦ, ἀποφαίνονται ξηρῶς, διὰ γλώσσης ἀξίας τῆς προσοχῆς τῆς Εὐρώπης (ιδὲν ἔχετε δίκαιον. Εἶσθε ψεύ-
ται). Προσάγομεν αὐτοῖς ἔγγραφα, ἅτινα σεβαστὸς κυριάρχης ἐξέδοτο. Οὐ-
δόλως εἰσακούμεθα. Ἐν φυλακαῖς καὶ ἀπειλῇ διάγομεν. Ἀπρηδύσαμεν, ἐξο-
χώτατε, καὶ ἐκ τῶν κακουχίων καὶ ἐκ τῶν ἀνυπολογίστων ζημιῶν, ἐνεκεν τῆς
τοιαύτης ἐκκρεμοῦς ἡμῶν καταστάσεως.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀδίκους φυλακίσεις ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μάλιστα ἐν
εἰρκτῇ δυῶδει καὶ πνιγηρᾷ, καὶ ἀπείρους στερήσεις ὑφιστάμεθα, ἕτεροι δέ,
ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα, ἀκατονομάστως πιεζόμενοι καὶ κακοιχοίμενοι ἐν ταῖς
τῶν κακοῦργων φυλακαῖς ἐν Βεροίᾳ κρατοῦνται, ἐπιμόνως ὑπὸ τῶν διοικητῶν,
ἀπαιτούντων ἄδικον ἐπισφράγισιν τῶν θελήσεων αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἐν χρό-
νω, καθ' ὃν ἡ Εὐρώπη μέλλει νὰ διακανόνισῃ τὰς σχέσεις τῶν Χριστιανῶν πρὸς
τὴν Πύλην. Καὶ ἐπειδὴ πᾶν μέσον ἀναφορᾶς καὶ δικαιολόγου ἐνστάσεως ἐξηγ-
τλήσαμεν, Διὰ τοῦτο διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος, καὶ πα-
ρακαλοῦμεν αὐτήν, ὅπως μὴ παρίδῃ τὴν ἰκετήριον αἴτησιν ἀναξιοπαθοῦσης
Κοινότητος, καὶ ὅπως ὑποδείξῃ τῇ Πύλῃ τὸ ἄδικον τῆς τοιαύτης διαγωγῆς.

Ἀλέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἐξαιρέτου πρὸς Ὑμᾶς σεβασμοῦ μας.

Τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ταπεινοὶ θεράποντες

Ἐν Ναούσῃ τῇ 30 Νοεμβρί(ον) 1876

(Ἐξι σφραγίδες τῶν μαχαλάδων-συνοικιῶν καὶ ὕστερα, ἐπάνω δεξιᾷ, γρά-
φονται τὰ ἑξῆς:)

Βούλαι ἀπολεσθεῖσαι

Μαχαλὰς Ἁγ. Παρασκευῆς

Ὁ Μονχτάρης

Γρηγόριος Ζαφειρίου

Μαχαλῆς Ἀλόνια

Ὁ Μονχτάρης

Ζαφειρὸς Γεωργίου

(Ἀκολουθοῦν ὑπογραφεὶς σὲ τρεῖς σειρές)

(Στὰ ἀριστερὰ ὑπογράφουν:)

) Κωνσταντῖνος Γ. Χ(ατζῆ) παρίσχης

) Ἰωάννης Γ. συμανίκα

- » Ν. Χ. Πετρίδης
- » Ἀντώνιος Κ. Περδικάρης
- » Δημήτριος Γ. Χ. Παράσχης
- » Γεωργίος Ἀγγελάκη Νάνου
- » Γεώργιος θεολόγης
- » δήμους Τζίτζη(;))

(Στὸ κέντρο ὑπογράφουν:)

- » δημήτρης Κ. γαλάνης
- » Γ. Κ. λαπαβίτζας
- » Κ. Ἀγγελάκης
- » Μανουήλ Α. Μπέλλας
- » Ι. Χ(ατζή) Γρηγοριάδης
- » Χ: Γιάν: Χ: θεοδοσιάδης
- » Χ. Ν. Γούγκουρας
- » Δημήτριος Πλαταρίδης
- » Μηνᾶς στέργιου

(Δεξιὰ ὑπογράφουν οἱ:)

- » δημήτρης παναγιῶτι
- » γιανους ἀγγελου
- » δημήτριος φιλίππου
- » Δ. Τζιότζου
- » Χρῖστος ἰωάνου
- » Χρῖστου νικολάου
- » Χρῖστους κοστινο
- » Ιω: δ. μπλατζότης
- » Ἀντώνιος Τζίκρας (;)
- » Ἀθανάσης δημητρίου
- » Ἀναστάσιος...
- » Δημ. Δ. Μπίλης

4

Τέσσερα σχετικά, διαβιβαστικά έγγραφα ἑλληνικῶν ἑπηρεσιῶν

Στὸν ἴδιο φάκελο βρέθηκαν καὶ τέσσερα ἑγγραφα τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Στὰ περιθώριά τους ὑπάρχουν σχετικές «ἐπισημειώσεις» τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅλα τοῦτα εἶναι σχετικά μὲ τις δύο ἀναφορὲς τῶν Ναουσαίων καὶ τὸ θέμα τῶν διώξεων καὶ τῶν φυλακισεῶν τους. Κρίθηκε ὅτι εἶναι χρήσιμο νὰ δημοσιευθοῦν καὶ αὐτά, γιατί

μᾶς δίνουν κάποια διαφωτιστική εικόνα γιὰ τὸν τρόπο πὸ ὁ ὑπόδουλοι Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας προσπαθοῦσαν νὰ προστατευθοῦν ἀπέναντι στὶς αὐθαιρεσίες καὶ στὶς ἀρπακτικὲς διαθέσεις τῶν Τούρκων. Ἀκόμα δίνουν τὴν ἀφορμὴ νὰ σκεφθεῖ καὶ ὁ σημερινὸς μελετητὴς τῶν ἐγγράφων, πόσο καθοριστικὸ καὶ σπουδαῖο ρόλο παίζει πάντοτε στὴ ζωὴ καὶ στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας. Πραγματικὰ, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν κειμένων πὸ ἀκολουθοῦν, φαίνεται καθαρά ὅτι, ἐνῶ ὁ Ἕλληνας Πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης (δηλαδή ὁ γνωστὸς Κωνσταντῖνος Βατικιώτης)¹ διακρινόταν γιὰ τὴ ζωντάνια, τὴ δραστηριότητα καὶ τὸν ἐθνικὸ παλμὸ του, οἱ ἄλλοι διπλωματικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες καὶ ὑπάλληλοι χαρακτηρίζονταν ἀπὸ γραφειοκρατικὴ νοοτροπία, ἀπὸ μανδαρινισμό καὶ ἀπὸ τὴ συνήθως ψυχρὴ συμπεριφορὰ τοῦ διπλωμάτη, ὅποτε οἱ τύποι καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις ἐξοντώνουν τὴν οὐσία καὶ ἀποτελεμάτων τὶς ὑποθέσεις...

Τὸ πρῶτο ἐγγραφο ἔχει δύο σφραγίδες καὶ τρεῖς ἡμερομηνίες. Στάλθηκε ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ προξενεῖο τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη Α. Γ. Κουντουριώτη. Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ του χρονολόγηση, φέρει καὶ δύο «ώσοιδεῖς» σφραγίδες. Ἡ πάνω ἀριστερὰ εἶναι δυσανάγνωστη, πρέπει ὅμως νὰ εἶναι μᾶλλον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔχει συμπληρωθεῖ ὁ ἀριθμὸς πρωτοκόλλου (13819) καὶ ἡ ἡμερομηνία (18 Δεκεμβρίου 1876) τῆς παραλαβῆς του. Δίπλα ὑπάρχει ὁ χαρακτηρισμὸς «Τῷ Κω πρέσβει». Πιο κάτω δεξιὰ ὑπάρχει ἡ ἄλλη, μικρότερη κάπως, σφραγίδα, πὸ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Πρεσβεία τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἄρ. Πρ(ωτοκόλλου) 4757. Ἐλ(ήφθη) τὴν 14 Δβρίου ἴ76».

Ἀπὸ τὸ ἐγγραφο τοῦτο ἀποδεικνύεται ὅτι στὸν Ἕλληνα πρόξενο τῆς Θεσσαλονίκης στάλθηκαν καὶ οἱ δύο πιὸ πάνω ἀναφορές, γιατί γίνεται σὲ τοῦτο χρῆση πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ («... αἱ ἔγκλειστοι ἀναφοραὶ...») καὶ ὅτι διαβιβάστηκαν καὶ οἱ δύο στὴν Ἑλληνικὴ πρεσβεία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ κείμενό της εἶναι τὸ ἐξῆς:

Β. Ἑλληνικὸν Προξενεῖον

ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 7 Δεκεμβρίου 1876

Ἀριθ. Πρωτ. 1395

Συνημμένα

1. Γιὰ τὴ δράση τοῦ Κ. Βατικιώτη (1830-1881) στὴ Μακεδονία (1866-1881) βλ. στοῦ Εὐαγγέλου Κωφοῦ, Ἡ ἐπανάστασις, ὅ.π., σ. 357 (εἰρητήριο) καὶ στοῦ Ἰδίου, Greece, ὅ.π., σ. 60, 62 καὶ 182, Ἰω. Σ. Νοττόρη, ὅ.π., σ. 22 (σημ. 1), 35 κ.έ. καὶ Στεφ. Παπαδοπούλου, ὅ.π., σ. 67 κ.έ.

Ἐξοχώτατε

Πρὸ μικροῦ ἐκομίσθησάν μοι αἱ ἔγκλειστοὶ ἀναφοραὶ τῆς κοινότητος Ναούσης. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν θέλετε εὐαρεστηθῆναι νὰ παρατηρήσετε ὅτι οἱ πολυπαθεῖς κάτοικοι τῆς ἑλληνικωτάτης ταύτης πόλεως ἀπειλοῦνται νὰ ἀφαιρεθῶσι διὰ τῆς βίας τῆς ἀκινήτου αὐτῶν κτήσεως, ἣν ἀπὸ πενητηκονταετίας νέμονται, δυνάμει νομίμων τίτλων ὡς τελείαν ιδιοκτησίαν των (τεμλίκι, ἐραζὶ μιμουκέ), χαρακτηριζομένης αὐτῆς ὡς βακουφικῆς καὶ πρὸς τοῦτο οἱ προκριώτεροι τῶν κατοίκων ἀπὸ διετίας φυλακίζονται καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσιν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Βεροίας, ὅπως ἐξαναγκασθῶσι νὰ παραιτηθῶσι (σελ. 2) τῶν ἀξιώσεων των καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὰς ιδιοκτησίας των ὡς βακουφικὰς. Ἡ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς ταύταις λεπτομερῆς ἀφήγησις τῆς ὑποθέσεως μὲ ἀπαλλάσσει πάσης ἐπεξηγήσεως.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ναούσης, ἀποτυχόντες νὰ τύχωσι δικαιοσύνης παρὰ τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐγγυωρίων Ἀρχῶν, πρὸς ἃς ἐπανελημμένως ἀλλὰ ματαίως ἐξέθησαν τὰ δικαιώματά των, ἀναγκάζονται νὰ ζητήσωσι δι' ἐμοῦ καὶ τὴν μεσολάβησιν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος.

Πιθανώτατον εἶναι ὅτι ἀπευθύνθησαν ἢ θ' ἀπευθυνθῶσιν ὁμοίαι ἀναφοραὶ καὶ εἰς δύο ἑτέρους ἐνταῦθα Προξένους, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Ναούσης πεποίθασιν κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος μεθ' οὗ θέλει ἐνεργήσῃ ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ὑπὲρ τῶν δικαίων των, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν καταδιώξεων, ἃς ὑφίστανται καὶ τῆς ἐπικειμένης δημεύσεως τῆς περιουσίας των.

Διὰ τοῦτο ἐπιέγομαι νὰ διαβιβάσω αὐτὰς τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι καὶ νὰ παρακαλέσω νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ διενεργήσῃτε ὑπὲρ αὐτῶν ὅ,τι δυνατόν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Γεν. Πρόξενος
Κ. Ν. Βατικιότης

Κάτω ἀπὸ τὴν πρώτην σελίδα γράφτηκαν τὰ στοιχεῖα τοῦ παραλήπτη:

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Κύριον

Κύριον Α. Γ. Κουντουριώτην

Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος κ.λ.π.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Πρεσβευτὴς ἔγραψε τὰ ἐξῆς στὸ περιθώριον (ἀριστερὰ) τῆς πρώτης σελίδας:

Τῷ Κυρίῳ Ἀ. Μαθιουδίᾳ,

Παρακαλουμένῳ ν' ἀναγνώσῃ τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν Α. Π. τὸν Πατριάρχην, ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν πατριαρχείων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς κοινότητος Ναούσης.

Πέραν, 17 Ἰοβρ. 1876.

Α. Γ. Κουντουριώτης.

Τὸ δεύτερο ἔγγραφο ἔχει τὰ ἴδια χαρακτηριστικά καὶ ὅμοιες σφραγίδες. Παραλήφθηκε ἀπὸ τὴν πρεσβεία τῆς Πόλης στίς 20 Δεκεμβρίου (ἀρ. πρωτ. 4923) καὶ στὸ οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο τὴν 28 Δεκεμβρίου 1876.

Μὲ τὸ ἔγγραφο τοῦτο διαβιβάστηκε συνημμένη καὶ ἡ ἑλληνικὴ μετὰφραση τοῦ φερμανιοῦ, ποῦ δημοσιεύτηκε πιὸ πάνω. Ἀναφέρεται ἀκόμα σὲ τοῦτο ὅτι οἱ Ναουσαῖοι εἶχαν καὶ ἄλλους τίτλους, στοὺς ὁποίους στήριζαν τὰ δικαιώματά τους, καὶ ὅτι τὰ παρουσίασαν ὅλα τοῦτα στίς ἀρμόδιες τουρκικὲς ἀρχὲς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ὅπου ἀπέστειλαν εἰδικὸ ἐπίτροπό τους), ἀλλὰ οἱ ἀπόψεις τους δὲν ἔγιναν δεκτές.

Τὸ κείμενο τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς:

*Β. Ἑλληνικὸν Προξενεῖον Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20 Δεκεμβρίου 1876
ἐν Θεσσαλονίκῃ*

Ἄριθ. Πρωτ. 1452

Συνημμ. 1.

Πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει

Σ. Β. Πρεσβείαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1395 τῆς 7ης ἰσταμένου ἀναφορᾶς μου λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ἔνδε ἀντίγραφον μεταφράσεως τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Φερμανίου τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ, ἐφ' οὗ, κυρίως, οἱ Ναουσαῖοι στηρίζουσι τὰς ἀξιώσεις των.

Καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλους τίτλους, οὓς ἔχουσιν οἱ Ναουσαῖοι, εἶχον παρουσιάσει καὶ ἄλλοτε, διὰ τοῦ εἰς Κων/πολιν ἀποσταλέντος πέρυσιν ἐπιτρόπου των, ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιεπίμ. Ἀδελιγέ, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔθεωρήθησαν ἐπαρκῆ.

Πληροφορῶ δὲ ὅτι οἱ ἐν Βεροῖα κρατούμενοι, ἐνεκεν τῆς ὑποθέσεως ταύτης Ναουσαῖοι, ἀπελύθησαν ἔνεκα τῶν ἐφορτῶν (σελ. 2) τοῦ Βαϊραμίου, θὰ φελακισθῶσιν ὅμως καὶ αὐθις μετὰ τὰς ἐφορτὰς.

Ἐπιειθέστατος

Ὁ Γεν. Πρόξενος

Κ. Ν. Βατικιώτης

Στὸ περιθώριο (ἀριστερὰ) σημείωσε ὁ πρεσβευτὴς τὰ ἐξῆς:

Τῷ Κω Α. Μαθιουδάκη, κατόπιν τῆς ἀπὸ 17 λήγοντος ὑπ' ἀριθ. 4757 ἐπισημειώσεώς μας,

Πέραν, τὴν 27 10βρ. 1876

Α. Γ. Κωνντοουριώτης.

Τὸ τρίτο ἔγγραφο εἶναι τὸ μόνον ποῦ ἔχομε ἀπὸ ὑπηρεσία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ποῦ τὸ ὑπογράφει, δυσανάγνωστα, κάποιος διευθυντῆς του. Μὲ τοῦτο ἐπιστρέφεται ὅλη ἡ ἀλληλογραφία μὲ τὸ αἰτιολογικὸ

ὄτι ἔπρεπε νά ξανασταλοῦν ὅλα τὰ ἔγγραφα (στό πρωτότυπο ἢ σέ ἀντίγραφο) μέ «συνημμένον» ἔγγραφο τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πρεσβείας.

Κάτω ἀπό αὐτό ὑπάρχει ὑποσημείωση, μέ τήν ὁποία ὑποβλήθηκε τό ἔγγραφο στόν Ἑλληνα πρεσβευτή καί ζητήθηκε ἡ γνώμη του, ἄν ἔπρεπε νά ξανασταλοῦν τὰ ἔγγραφα «διά τῆς ἐπίσημου ὁδοῦ». Βλέπομε λοιπόν ὅτι, ἐνῶ οἱ ραγιαδες Ναουσαῖοι ὑπέφεραν στίς φυλακές, ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης καί οἱ γύρω του, ὅπως καί οἱ διπλωματικοί ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος, ἀσχολοῦνταν μέ πρωτόκολλα, μέ ἄλλες τυπικότητες καί σκοπιμότητες...

Τό ἔγγραφο φέρει μονάχα μία σφραγίδα, τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀκόμα τήν ἐνδειξη τοῦ ἀριθ. πρωτοκόλλου καί τήν ἡμερομηνία πού παραλήφθηκε (289/25.1.1877) καί ἔχει ὡς ἐξῆς:

Κύριε Διευθυντά,

Ἐπιστρέφων τήν παροῦσαν, μεθ' ὄλων τῶν συνημμένων, πληροφοροῦ ἑμᾶς ὅτι ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, λαβὼν γνώσιν τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀναφερομένης ὠδε, ἀπήντησέ μοι, διά τοῦ Μεγ. Πρωτοσυγγέλου, ὅτι δέον νά τῷ ἀποσταλῶσι, δι' ἐγγράφου ἑμῶν ἢ τῆς Ἀ. Ἐξοχότητος τοῦ Κου Πρέσβευς, ἐν πρωτοτύπῳ ἢ ἐν ἀντιγράφῳ, τὰ συνημμένα, ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν καί ἐν καιρῷ γνωστοποιήσῳ) ὑμῖν τ' ἀποτελέσμα.

Πέραν τὴν 22 Ἰανουαρίου 1877

Εὐπειθέστατος

(ὑπογραφή δυσανάγνωστος)

Κάτω ἀπό τό κείμενο γράφονται τὰ ἐξῆς :

Ἐποβάλλεται τῇ Β. Πρεσβείᾳ, παρακαλονμένη νά δώσῃ ἡμῖν ὁδηγίας, ἄν πρέπη νά διακοινωθῶσιν ἐπισήμως καί ἐγγράφως τὰ παρόντα εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Πέραν τῇ 24 Ἰανουα. 1877

Εὐπειθέστατος

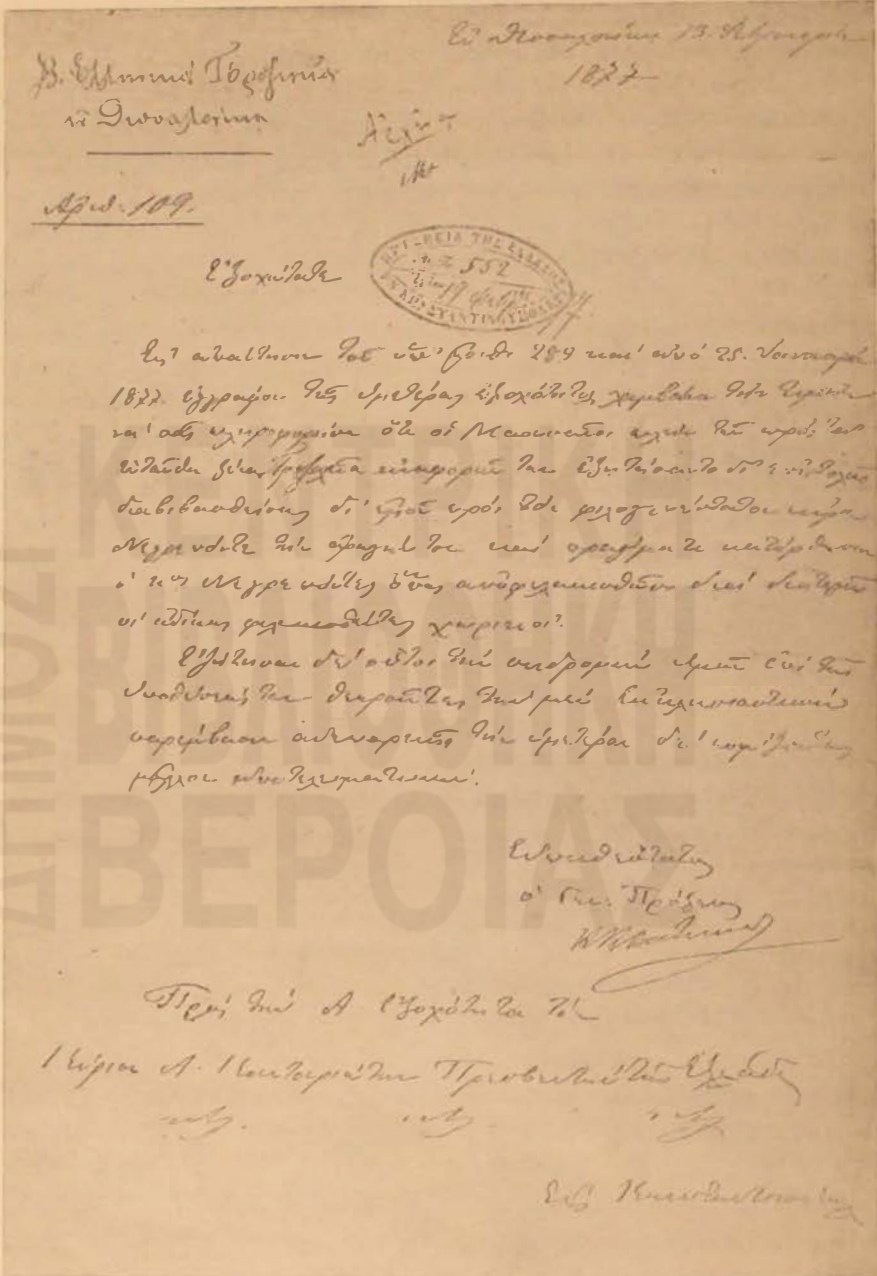
Ὁ Γ. Προξενικός Διευθυντῆς (:)

Α. Μαθιουδάκης (:)

Τό τέταρτο καί τελευταῖο ἔγγραφο ἔχει πάνω, στό κέντρο, τὴ χειρόγραφη ἐνδειξη «Ἀρχεῖον» καί μία μονογραφή. Στό κέντρο πάνω φέρει τὴ σφραγίδα τῆς πρεσβείας τῆς Ἑλλάδος (βλ. εἰκ. 3), μέ ἀριθμὸ πρωτοκόλλου 552, τῆς 17-2-1877.

Ἀπ' αὐτὸ μαθαίνομε ὅτι τελικά γλύτωσαν οἱ φυλακισμένοι Ναουσαῖοι, μέ τὴ βοήθεια ὅμως τοῦ Νεγρεπόντη¹, ἀλλά δὲν μαθαίνομε ποῖα ἦταν καί ἡ ἔκβαση τῆς φορολογικῆς διαφορᾶς πού προέκυψε.

1. Πρόκειται, ἀσφαλῶς, γιὰ τὸν δραστήριο Ἑλληνα ἔμπορο τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μενέλαο Νεγρεπόντη. Βλ. Εὐαγγέλου Κωφοῦ, Ἡ ἑπανάστασις, ὁπ., σ.

Εικ. 3. Το τελευταίο έγγραφο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη προς τον Έλληνα πρεσβευτή της Κωνσταντινουπόλεως. Διακρίνεται η σφραγίδα της πρεσβείας

Ἔτσι ἀποδείχθηκε ὅτι ἄδικοα περίμεναν οἱ ὑπόδουλοι τοῦτοι Ἑλληνας τὴν οὐσιαστικὴ συμπαράσταση τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Ἑλληνα πρεσβευτῆ τῆς Πόλης. Τὰ συναισθήματα τῆς ἀπογοητεύσεώς τους, ὅπως καὶ τοῦ Ἑλληνα Προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, ἐκφράζει πετυχημένα καὶ μὲ παρρησία ἢ τελευταία παράγραφος τοῦ ἐγγράφου, τὸ περιεχόμενο τοῦ ὁποίου ἔχει ὡς ἑξῆς:

*Β. Ἑλληνικὸν Προξενεῖον
ἐν Θεσσαλονικῇ
Ἄριθ. 109*

Ἐν Θεσσαλονικῇ 13 Φεβρουαρίου 1877

Ἐξοχώτατε

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 289 καὶ ἀπὸ 25 Ἰανουαρίου 1877 ἐγγράφου τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι οἱ Ναουσαῖοι, πλὴν τῶν πρὸς τὰ ἐνταῦθα ξένα Προξενεῖα ἀναφορῶν των, ἐξητίσαντο, δι' ἐπιστολῆς, διαβιβασθείσης δι' ἐμοῦ πρὸς τὸν φιλογενέστατον κύριον Νεγρεπόντε, τὴν ἀρωγὴν του καὶ πράγματι κατώρθωσεν ὁ κ. Νεγρεπόντες, ὅπως ἀποφυλακισθῶσι διὰ διαταγῆς οἱ ἀδίκως φυλακισθέντες χωρικοί.

Ἐζήτησαν δὲ οὗτοι τὴν συνδρομὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεώς των, θεωροῦντες τὴν μὲν Ἐκκλησιαστικὴν παρέμβασιν ἀνεπαρκῆ, τὴν ὑμετέραν δὲ νομίζοντες μᾶλλον ἀποτελεσματικὴν.

*Εὐπειθέστατος
Ὁ Γεν. Πρόξενος
Κ. Ν. Βατικιότης*

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν

Κύριον Α. Κουντουριώτην Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος κ.τ.λ. κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Βέροια

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

12 σημ. 2 καὶ τοῦ ἴδιου, Greece, ὁ.π., σ. 32 σημ. 1, 87, 88 καὶ 132 σημ. 2, ὅπου μνημονεύεται καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Νεγρεπόντης. Εἶναι, ἄλλωστε, συνηθισμένο, παλιὸ φαινόμενο, ἰδιώτερα στήν Τουρκία (πάντοτε καὶ τώρα) ἢ στίς τουρκοκρατούμενες περιοχές, νὰ πετυχαίνει κανένας σχεδὸν τὰ πάντα, ὅταν προσφέρει τὸ ἀνάλογο χρηματικὸ ποσὸ ἢ ἄλλες οἰκονομικὲς, ὑλικὲς παροχὲς καὶ ὠφελήματα.

R É S U M É

George Ch. Chionidés, Questions de propriété et de perception des impôts à Naoussa par emprisonnement, pendant les années 1870-1877.

Étude fondée sur le Firman de restitution de la propriété aux révoltés de Naoussa (1830) et autres documents.

On publie une traduction du Décret (Firman) du Sultan de Turquie de 1830 (document No. 1), par lequel la propriété des révoltés de Naoussa de 1822 leur est restituée. Par le même Décret fut ordonnée l'installation de 100 familles musulmanes à Naoussa, la construction d'une mosquée et d'une école turque etc.

On publie, en outre, deux pétitions, datées le 30.11.1876, des habitants de Naoussa (documents Nos 2 et 3), adressées aux Consuls de Thessaloniki et de Constantinople, par lesquelles ils se plaignaient des autorités turques de Véria et Naoussa, qui tenaient en prison les notables de Naoussa pour le seul motif de non consentement pour les impôts sur leur propriété immobilière. Cette vicissitude dura pendant quelques années et se termina par l'intervention du négociant Grec de Constantinople Negrepontis (v. la «Correspondance Consulaire» au Ministère des Affaires Etrangères d'Athènes, doc. «Ambassade de Constantinople 1876, Consulat de Thessaloniki»).

Ces documents contiennent des renseignements intéressants sur des questions d'Administration, de privilèges et impôts en Grèce encore asservie aux Turcs du 19e siècle. En outre, nous nous informons sur la composition des habitants de Naoussa et son économie et finances, pendant ce temps et, ainsi, une nouvelle image de cette ville nous est donnée, comme il est indiqué dans les 24 annotations de la présente étude, avec la bibliographie, concernant les mêmes questions.

ΔΗΜΟΣΙ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

T
938
X